

Statistische Trends

PBL/CBS Regionale bevolkings- en huishoudensprognose 2019-2050

Belangrijkste uitkomsten

Planbureau voor de Leefomgeving

Saskia te Riele (CBS)
Corina Huisman (CBS)
Lenny Stoeldraijer (CBS)
Andries de Jong (PBL)
Coen van Duin (CBS)
Trond Husby (PBL)

2019

Inhoud

- 1. Inleiding 3**

- 2. Bevolkingsontwikkeling 4**
  - 2.1 Krimp naast groei 5
  - 2.2 Vooral bevolkingsgroei in en om de grote steden 7
  - 2.3 Ook steden buiten de randstad groeien 10

- 3. Ontwikkeling van het aantal huishoudens 11**
  - 3.1 Toename aantal huishoudens in bijna alle regio's 11
  - 3.2 Sterkste groei huishoudens in grote en middelgrote steden 14
  - 3.3 Meeste huishoudens erbij in Amsterdam 15

- 4. Vergrijzing 17**
  - 4.1 Vooral vergrijzing buiten de randstad 17
  - 4.2 Ook grote steden gaan vergrijzen 19
  - 4.3 Utrecht minst vergrijzde stad 20
  - 4.4 Dubbele vergrijzing 21

- 5. Ontwikkeling van de potentiële beroepsbevolking 23**
  - 5.1 Potentiële beroepsbevolking groeit 23
  - 5.2 Vooral krimp potentiële beroepsbevolking in het noord- en zuidoosten 24

- 6. Ontwikkeling van het aantal basisschoolleerlingen 26**
  - 6.1 Stijging aantal basisschoolleerlingen na 2025 26
  - 6.2 Meer basisschoolleerlingen in de steden 27

- 7. Onzekerheid 29**
  - 7.1 Onzekerheid over de bevolkingsgroei 30
  - 7.2 Onzekerheid over de ontwikkeling van het aantal huishoudens 32

- Literatuur 33

Het aantal inwoners van Nederland zal tot 2035 naar verwachting toenemen tot 18,3 miljoen, een toename van 1 miljoen vergeleken met 2018. Volgens de nieuwe PBL/CBS Regionale bevolkings- en huishoudensprognose 2019-2050 wordt het grootste deel van deze bevolkingsgroei verwacht in de grote en middelgrote steden. Diverse randgemeenten rondom de grote steden groeien naar verwachting het sterkst. Tegelijk zal 1 op de 5 gemeenten te maken krijgen met bevolkingskrimp. Deze gemeenten liggen meestal aan de rand van Nederland en zullen naar verwachting sterker vergrijzen dan de steden. Ook het aantal huishoudens neemt toe, en naar verhouding sneller dan de bevolking doordat de huishoudens gemiddeld kleiner worden. De regionale prognose beschrijft de meest waarschijnlijke toekomstige regionale ontwikkeling van bevolking en huishoudens. Omdat de cijfers met onzekerheden zijn omgeven, zijn er onzekerheidsintervallen rond de uitkomsten van de regionale prognose opgesteld. Het blijkt dat ook als de bevolkingsgroei lager is dan verwacht, de grote steden nog steeds zullen groeien. Kleinere gemeenten aan de randen van het land zullen als de bevolkingsgroei hoger is naar verwachting nog steeds krimpen of vrijwel gelijk blijven in bevolkingsomvang.

1. Inleiding

De bevolking van Nederland groeit. Ook voor de komende jaren wordt een toename van het aantal inwoners verwacht. Regionaal zijn er echter grote verschillen. Terwijl de bevolkingsomvang in sommige regio's toeneemt, is er in andere juist sprake van krimp (Kooiman, 2015). Ook vergrijst de ene regio sneller dan de andere (Kooiman, 2016). Om een beter beeld te krijgen van de regionale verdeling van de verwachte bevolkings- en huishoudensontwikkeling publiceren het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) elke drie jaar de Regionale bevolkings- en huishoudensprognose. Deze prognose geeft niet alleen per gemeente, COROP-gebied en provincie de verwachte bevolkingsontwikkeling naar leeftijd en geslacht, maar laat ook de veranderingen van het aantal huishoudens naar type zien. Daarnaast schetst de prognose in hoeverre de toekomstige ontwikkelingen het gevolg zijn van de verwachte aantallen geboorten, sterfgevallen, binnenlandse en buitenlandse migranten, en wordt aangegeven welke veronderstellingen over de netto groei van de woningvoorraad aan de prognose ten grondslag liggen.

Op 10 september 2019 is de zevende editie van de regionale bevolkings- en huishoudensprognose verschenen. Dit is een actualisering van de regionale prognose die het PBL en het CBS in 2016 uitbrachten (Kooiman et al., 2016). Voor de huidige editie is de prognosehorizon verder naar de toekomst verlegd. Deze loopt nu tot 2050, in plaats van tot 2040. Er is gebruik gemaakt van het model Projecting population Events At the Regional Level (PEARL), dat is beschreven in onder meer De Jong et al. (2005) en De Jong et al. (2007). Input hiervoor zijn veronderstellingen op nationaal en regionaal niveau. Op nationaal niveau sluit de regionale prognose aan bij de meest recente versie van de Kernprognose Bevolking en van de Huishoudensprognose van het CBS (Stoeldraijer en Van Duin, 2018; Van Duin, Te Riele en Stoeldraijer, 2018). Dat is ook de reden dat het startpunt van de regionale

prognose op 1 januari 2018 ligt. De veronderstellingen over geboorte, sterfte, immigratie en emigratie en over de overgangen tussen huishoudensposities zijn uit deze nationale prognoses overgenomen. Over de regionale ontwikkelingen van deze componenten, over binnenlandse verhuizingen en over de woningbouw per gemeente zijn aanvullende veronderstellingen opgesteld. Deze zijn in separate artikelen beschreven (De Jong et al., 2019; De Jong, Huisman en Stoeldraijer, 2019).

Dit artikel beschrijft de belangrijkste uitkomsten van de regionale prognose. Daarbij ligt de nadruk op de periode 2018–2035, maar er wordt ook een doorkijk gegeven naar de periode daarna. In de jaren na 2035 speelt onzekerheid een grotere rol en heeft de prognose meer het karakter van een trendscenario, een beschrijving van wat er zou gebeuren als de ontwikkelingen van de voorgaande periode zich ongeveer op dezelfde manier zouden doorzetten. Als eerste komen de regionale verschillen in de ontwikkeling van de bevolking en van het aantal huishoudens aan bod. Daarna volgt een beschrijving van de regionale ontwikkeling van het aandeel ouderen, de potentiële beroepsbevolking en het aantal basisschoolleerlingen. Tot slot is er aandacht voor onzekerheid. Het doel van de regionale prognose is om de meest waarschijnlijke toekomstige ontwikkeling weer te geven. De werkelijke toekomstige ontwikkelingen zullen hier naar verwachting wat van afwijken, aangezien niet zeker is hoe de componenten van bevolkingsgroei en van huishoudensvorming en –ontbinding zich exact zullen ontwikkelen. Bij de vorige editie is deze onzekerheid voor het eerst in beeld gebracht met de zogenoemde stochastische regionale prognose (Van Duin en De Jong, 2017a). De onzekerheidsintervallen die dit oplevert geven een indicatie van de betrouwbaarheid van de prognose. Ze worden beschreven in paragraaf 7. Meer cijfers en andere informatie zijn te vinden op de site van het PBL en op StatLine van het CBS.

2. Bevolkingsontwikkeling

De afgelopen drie jaar is de bevolking van Nederland relatief snel gegroeid, met ongeveer 100 duizend personen per jaar. Begin 2019 woonden er bijna 17,3 miljoen mensen in Nederland. Dat zullen er naar verwachting 18,3 miljoen zijn in 2035. In absolute zin komen er dus ongeveer één miljoen inwoners bij, een bevolkingsgroei van iets minder dan 6 procent. Daarna voorziet de Kernprognose 2018–2060 een geleidelijke afname van het groeitempo. In 2050 telt Nederland naar verwachting 18,5 miljoen mensen, wat neerkomt op een verdere groei van ruim 200 duizend inwoners. Het grootste deel van de groei zal afkomstig zijn van internationale migratie.

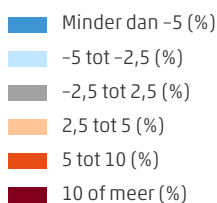
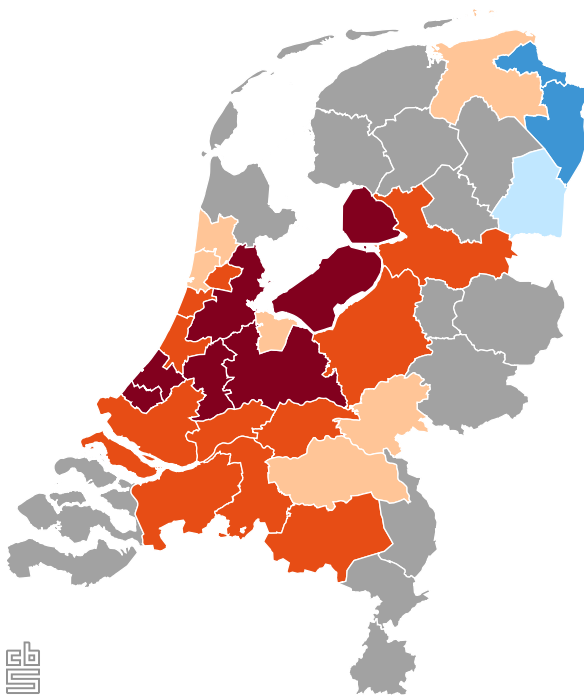

2.1 Krimp naast groei

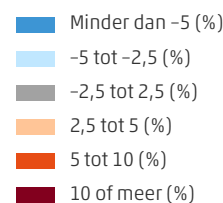
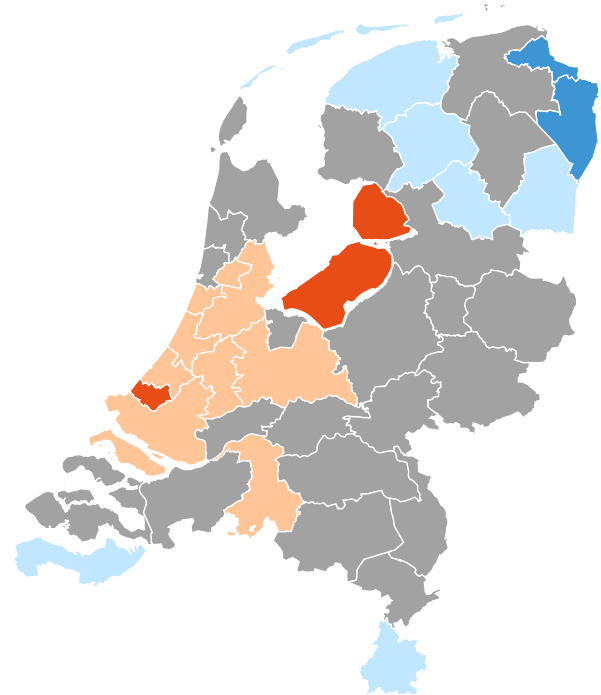
Niet alle regio's groeien even snel. Nu al zijn er gebieden, vooral aan de randen van Nederland, die te maken hebben met bevolkingskrimp. Ook in de toekomst zijn er naar verwachting regio's die, ondanks de groei van de totale bevolking van Nederland, te maken krijgen met krimp. Tot 2035 voorziet de prognose vooral in het noorden en oosten van Nederland een daling van de bevolking, met meer dan 5 procent in Delfzijl en omgeving en in Oost-Groningen, en met 2,5 tot 5 procent in Zuid-Oost Drenthe. In de noordelijke provincies krijgen diverse gemeenten te maken met krimp. Ook elders langs de oostgrens, in Twente, de Achterhoek en Limburg, zijn er relatief veel gemeenten die naar verwachting in omvang afnemen. Voor alle krimpgemeenten samen gaat het om een verlies van ruim 100 duizend inwoners.

2.1.1 Bevolkingsgroei per COROP-gebied

a. bevolkingsgroei, 2018-2035

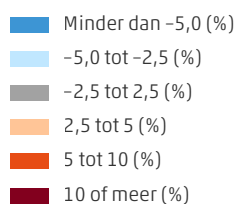
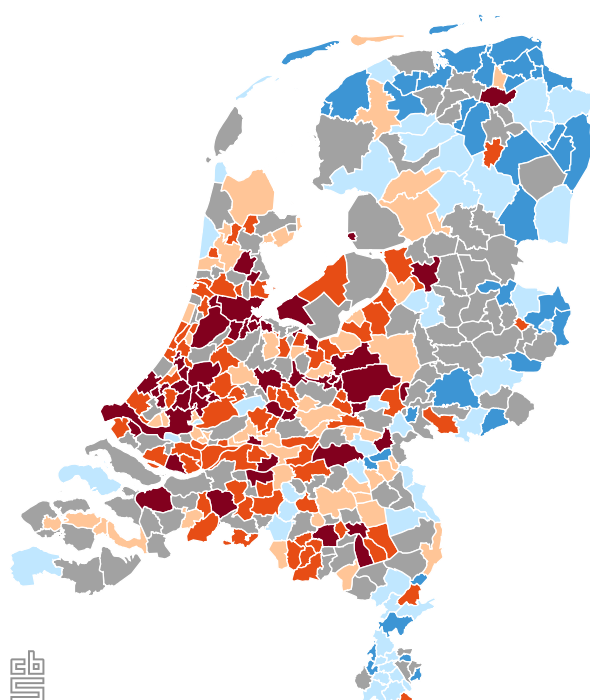

b. bevolkingsgroei, 2035-2050

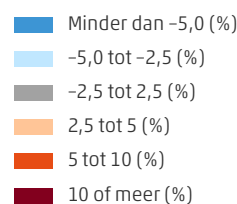
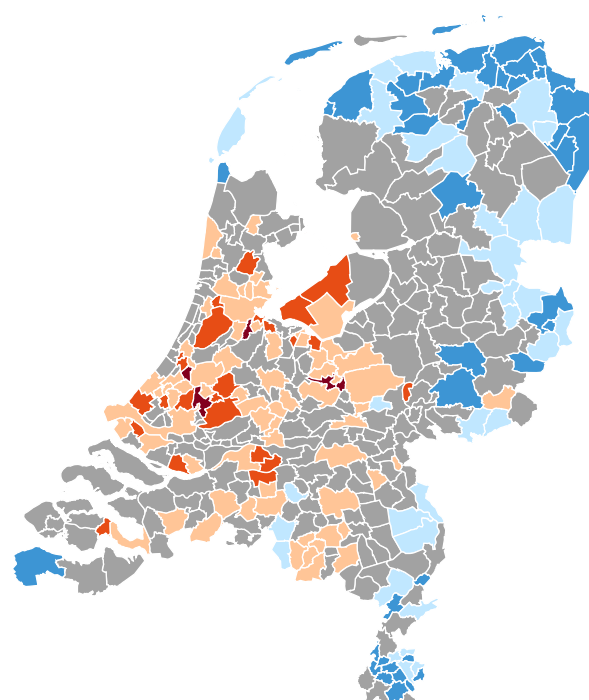

2.1.2 Bevolkingsgroei per gemeente

a. bevolkingsgroei, 2018-2035

b. bevolkingsgroei, 2035-2050

Uit deze krimpregio's vertrekken doorgaans meer mensen naar andere gemeenten in Nederland dan ervoor terugkomen. Het zijn vooral jongvolwassenen die verhuizen naar de Randstad en naar de steden daarbuiten (Husby, Weterings en Groot, 2019, Rhambaros en Beets, 2015; Kooiman, 2016). Door de ruimere aanwezigheid van opleidingsmogelijkheden, banen, maar ook vanwege bijvoorbeeld culturele voorzieningen, hebben de steden een grotere aantrekkingskracht dan de kleinere gemeenten aan de randen van Nederland. De verwachte krimp komt echter ook doordat er in de krimpregio's meer mensen overlijden dan er kinderen worden geboren. Door het selectieve vertrek van jongvolwassenen is de bevolking er meer dan gemiddeld vergrijsd en zijn er minder vrouwen in de vruchtbare leeftijd. Het aantal sterfgevallen is er relatief hoog, terwijl er juist relatief weinig kinderen worden geboren. In Limburg speelt bovendien dat de gezinnen naar verhouding klein zijn en vrouwen, anders dan in andere krimpregio's, relatief weinig kinderen krijgen (Huisman en De Jong, 2017). Wel is het vertrekoverschot van jongeren in deze provincie minder groot dan in andere krimpregio's, door de aanwezigheid van universiteitsstad Maastricht (Kooiman, 2016).

De mate van bevolgingskrimp en het aantal krimpregio's tot 2035 vallen in de huidige prognose lager uit dan eerder was voorzien. Buitenlandse migratie speelt daarbij een rol. Hoewel het aantal asielmigranten de laatste jaren is afgenomen, is het aantal arbeids- en studiemigranten juist gestegen. Zij komen vooral uit Europa, maar ook vanuit Azië en Amerika komen meer mensen naar Nederland dan er vertrekken (CBS, 2019b). Voor de toekomst wordt daarom een grotere groei door buitenlandse migratie verondersteld dan bij de vorige prognose. Ook in de krimpregio's overtreft de immigratie daardoor vaker de emigratie. In Limburg zijn er bijvoorbeeld gemeenten waar veel Poolse arbeidsmigranten naartoe gaan en Maastricht trekt veel buitenlandse studenten. Daarnaast is grensmigratie voor de gemeenten aan de randen van het land een belangrijke factor. Nederland kan voor inwoners van buurlanden aantrekkelijk zijn, bijvoorbeeld als de huizenprijzen lager zijn dan aan de andere kant van de grens.

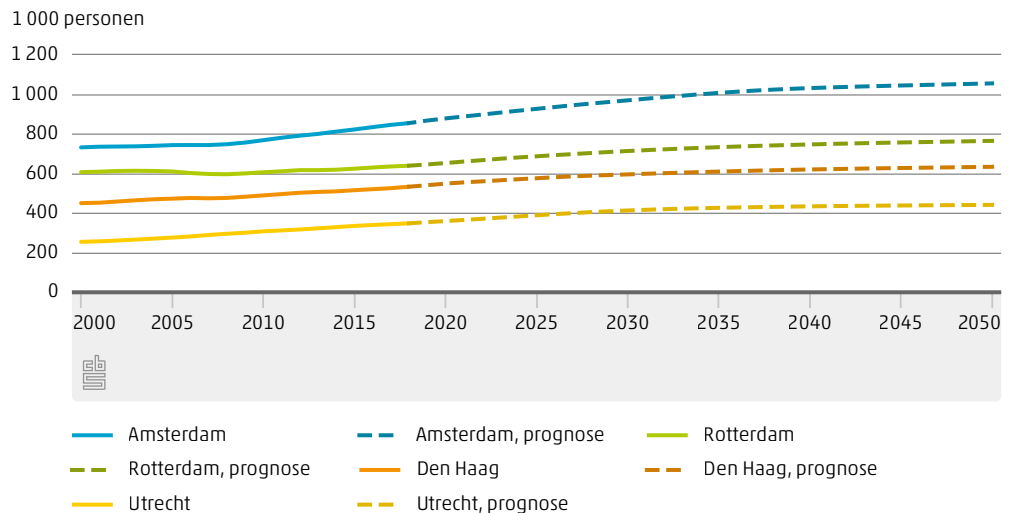
De sterkste groei wordt voorzien in de Randstad. Vooral in de Agglomeratie Groot-Amsterdam is de verwachte bevolkingstoename groot, meer dan 15 procent. Ook in Flevoland blijft de bevolking naar verwachting nog sterk toenemen, vooral in Almere. Van oudsher fungeert deze stad als overloopgemeente voor de noordelijke Randstad en in het bijzonder Amsterdam. Ten tijde van de economische crisis, tussen 2008 en 2013, bleef deze rol echter beperkt. De komende jaren zal de woningbouw er naar verwachting weer aantrekken (De Jong, Huisman en Stoeldraijer, 2019) in het kader van de zogenoemde schaa sprong. Buiten de Randstad voorziet de prognose ook een aanzienlijke groei in grote delen van Gelderland en Noord-Brabant, en in Noord-Overijssel.

Na 2035, wanneer de bevolking in een lager tempo groeit, zijn er vooral in het noorden meer gebieden die met een afname van de bevolking te maken krijgen. Ook in Zuid-Limburg en Zeeuws-Vlaanderen voorziet de prognose dan bevolgingskrimp. Het aantal gemeenten dat met krimp te maken krijgt is niet groter, maar in verschillende krimp-gemeenten is de krimp sterker. Bovendien zijn er minder gemeenten waar de bevolking nog groeit. De gebieden die tot 2035 het sterkst groeien nemen ook na 2035 nog in omvang toe.

2.2 Vooral bevolkingsgroei in en om de grote steden

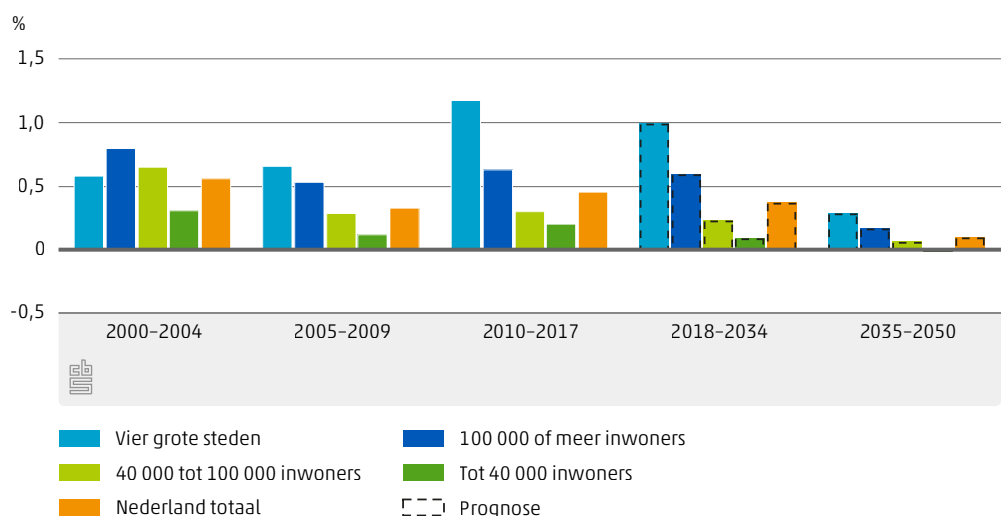
De bevolkingsgroei die tot 2035 is voorzien, komt vooral in de grotere gemeenten terecht. De vier grote steden groeien naar verwachting het hardst, gevolgd door de middelgrote steden (gemeenten met meer dan 100 duizend inwoners) en de kleinere gemeenten. Van de vier grote steden neemt Utrecht het snelst toe, met ruim 20 procent tussen 2018 en 2035. De stad heeft een aantal grote bouwplannen en bovendien valt de grootschalige nieuwbouwwijk Leidsche Rijn binnen de gemeentegrens, waar zich jonge gezinnen uit de stad vestigen. In absolute aantallen komen de meeste mensen erbij in Amsterdam, ruim 150 duizend, een groei van 20 procent. De stad passeert in 2035 de mijlpaal van één miljoen inwoners. Den Haag en Rotterdam groeien wat minder sterk, met een voorziene toename van 15 procent. Na 2035 voorziet de prognose een verdere groei van de vier grote steden, maar is het groeitempo lager, net als in Nederland. Zo zal het inwonertal van Amsterdam tussen 2035 en 2050 met bijna 50 duizend toenemen.

2.2.1 Bevolking in de vier grote steden

Het groeitempo van de grote steden is niet altijd zo hoog geweest. In de jaren zeventig en tachtig verlieten vooral gezinnen de stad vanwege het betere leefklimaat in de nieuwe, zogenoemde groeikernen. Deze waren bedoeld om de bevolkingstoename van de grote steden op te vangen. De aantrekkingskracht van de steden nam in die periode af en het inwonertal daalde. De middelgrote steden (100 duizend inwoners of meer) groeiden juist het snelst. Dit beeld is inmiddels veranderd. Sinds 2010 zijn de vier grote steden ruim 2,5 keer zo snel gegroeid als gemiddeld. Tot 2035, maar ook daarna nog, voorziet de prognose een vergelijkbaar beeld, waarbij de grote steden relatief hard blijven groeien, gevolgd door de middelgrote gemeenten. De kleinere gemeenten groeien in een tempo dat onder het landelijke gemiddelde ligt. Na 2035 neemt het aantal inwoners van alle kleine gemeenten samen tot 2050 niet meer toe.

2.2.2 Bevolkingsgroei per jaar naar gemeentegrootte

De opleving van de grote stad heeft voor een belangrijk deel te maken met veranderd beleid. Vanaf de jaren negentig werd niet langer op suburbanisatie ingezet, maar op het behoud van gezinnen voor de stad door geschikte woningen binnen of vlakbij de steden te bouwen (Van der Wouden, 2016). Paren die in het verleden naar een andere gemeente verhuisden als zij kinderen kregen, konden nu vaker in de stad blijven. Daardoor nam bovendien het aantal geboorten in de steden toe (Manting en Ter Veer, 2012). Er was sprake van een herwaardering van de stad als woonplaats. Voor gezinnen waarvan beide ouders werken, kan wonen in de stad efficiënt zijn, omdat het werk van de ouders, school en voorzieningen dichtbij zijn (Boterman et al, 2010). Na 2008 speelde ook de crisis op de woningmarkt (Laarman en Van Dam, 2018). Gezinnen die wel wilden verhuizen konden niet weg. Hun woningen waren vaak minder waard dan de aankoopprijs, waardoor ze bij een verhuizing met een restschuld te maken zouden krijgen. Bovendien was het aanbod aan woningen buiten de stad laag, omdat daar weinig woningen werden gebouwd.

Inmiddels verliezen de vier grote steden weer inwoners door een binnenlands vertrekoverschot. De stagnatie op de woningmarkt is voorbij. In de omliggende gemeenten komt de woningbouw ook weer op gang, waardoor er meer gezinnen zijn die zich daar vestigen (CBS 2019c). Deze gemeenten zullen in de toekomst sterk groeien. Rond Amsterdam gaat het om bijvoorbeeld Diemen, Ouder-Amstel, Amstelveen en Weesp, maar ook de oude groeikernen Haarlemmermeer, Purmerend en Almere groeien aanzienlijk. Rondom Den Haag valt vooral Rijswijk op, waar flink gebouwd wordt aan de wijk Rijswijk Buiten. Ook Zoetermeer, waar tot recent niet veel woningen meer werden bijgebouwd, wil verder groeien. Bij Rotterdam groeien Lansingerland en Zuidplas naar verwachting nog sterk tot 2035. Hier is de voorziene groei in de oude groeikernen Hellevoetsluis, Spijkenisse en Capelle beperkt. Rondom Utrecht blijven onder andere de oude groeikernen Nieuwegein en Houten nog in omvang toenemen, maar gemeenten als Zeist en Vianen groeien sneller.

De vier grote steden groeien door natuurlijke aanwas en buitenlandse migratie. Steden blijven ook in de toekomst relatief jong, waardoor het aantal geboorten de sterfte blijft overtreffen. Hoewel jongvolwassenen langer thuis blijven wonen, onder andere vanwege de invoering van het leenstelsel (Van den Berg en Van Gaalen, 2018) en de moeilijke woningmarkt voor starters, is de stad nog altijd aantrekkelijk voor jongeren uit binnen- en buitenland. De afgelopen decennia zijn jongvolwassenen bovendien steeds meer over regiogrenzen gaan verhuizen, onder andere door de toegenomen deelname aan het hoger onderwijs (Kooiman, 2016). Velen vestigen zich in de steden. Ook dertigers verblijven steeds langer in de stad, mogelijk doordat zij de fase van gezinsvorming voor zich uit schuiven (CBS, 2019d), maar ook doordat de groenere wijken buiten het centrum populair zijn bij jonge gezinnen (Laarman en Van Dam, 2018). Hoewel vrouwen in de stad gemiddeld minder kinderen krijgen dan vrouwen die buiten de stad wonen (Huisman en De Jong, 2017), worden er door het grote aantal jonge vrouwen in de vruchtbare leeftijden toch veel kinderen geboren. Voor buitenlandse migranten is de stad eveneens aantrekkelijk vanwege de opleidingsmogelijkheden en de baankansen, maar ook doordat hier vaak al migranten met dezelfde achtergrond wonen, die deze nieuwkomers met praktische zaken kunnen ondersteunen.

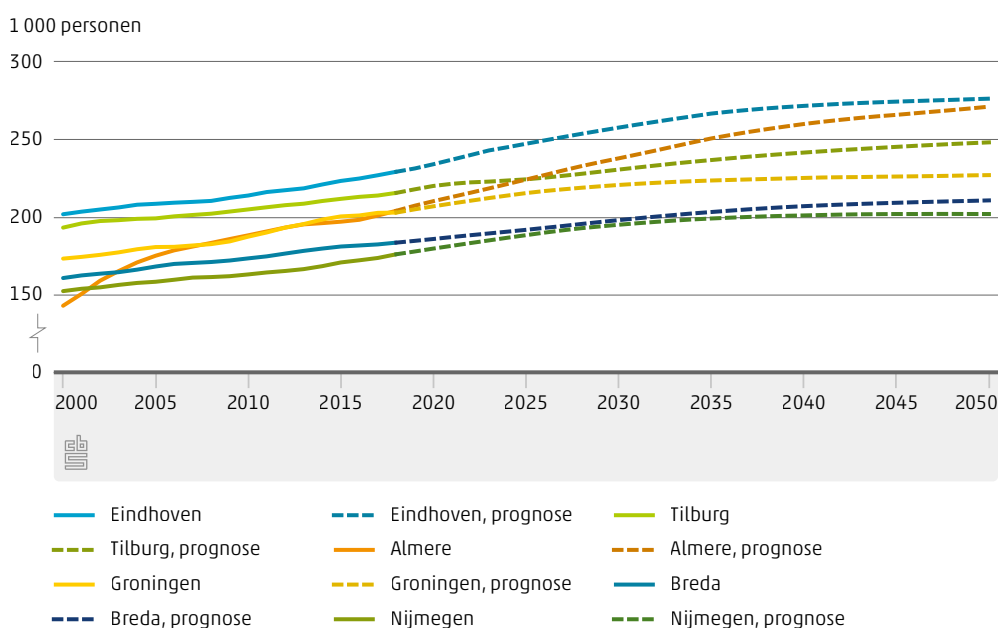
2.3 Ook steden buiten de randstad groeien

In de gebieden buiten de Randstad concentreert de groei zich eveneens voornamelijk in de steden. In het noorden van Nederland wordt nog groei verwacht in Leeuwarden, Assen en vooral Groningen. In het oosten van Nederland gaat het om Zwolle, Arnhem en Nijmegen. De steden zijn minder sterk vergrijsd dan kleine(re) gemeenten in de regio en er is vaak nog sprake van een geboorteoverschot. In veel van de kleinere gemeenten in deze regio's is sprake van sterfteoverschotten. In het zuiden van Nederland trekken vooral de Brabantse steden Tilburg, 's Hertogenbosch, Breda en Eindhoven de bevolkingsgroei. In Gelderland zijn er ook gemeenten waar een aanzienlijke groei wordt verwacht, zoals in Ede, Barneveld, Apeldoorn en de studentenstad Wageningen.

Voor de meeste middelgrote steden wordt tot 2035 een bovengemiddelde groei verwacht. De verschillen tussen deze steden zijn echter groot. Van de 6 grootste gemeenten buiten de vier grote steden is en blijft Eindhoven naar verwachting het grootst. Eindhoven is aantrekkelijk voor kenniswerkers, ondernemers en investeerders uit binnen- en buitenland door de aanwezigheid van de hightech-campus en diverse grote bedrijven. Daarnaast is de stad aantrekkelijk voor jongeren vanwege de technische universiteit. Na afronding van hun studie blijven zij bovendien vaker dan studenten uit andere universiteitssteden in Eindhoven of omgeving wonen (De Jong, 2015).

Voor Almere wordt de sterkste groei voorzien. Deze stad is Groningen inmiddels gepasseerd als zevende stad van Nederland. Rond 2025 zal Almere ook groter zijn dan Tilburg en de zesde stad van Nederland worden. Voor de verdere toekomst, na 2035, voorziet de prognose een verdere toename van het aantal inwoners van Almere, waardoor het Eindhoven op korte afstand nadert.

2.3.1 Bevolking in de vijfde tot en met de tiende grootste gemeente

Groningen en Tilburg groeien minder snel dan Almere en Eindhoven. Anders dan in Eindhoven gaan Groningse studenten na hun studie weer weg, vooral naar de steden in de Randstad omdat ze daar vaak een baan vinden. Veel gezinnen gaan in omliggende gemeenten wonen, zoals Tynaarlo en Haren. Deze laatste gemeente wordt in de prognose, die uitgaat van de gemeentelijke indeling van 2018, nog apart genomen, hoewel het sinds 2019 bij Groningen is gevoegd. Er zijn ook steden die nauwelijks groeien of waar krimp is voorzien. Dit geldt met name voor Emmen, dat licht krimpt, en Enschede en Maastricht, waar de bevolking ongeveer gelijk blijft.

3. Ontwikkeling van het aantal huishoudens

Op 1 januari 2018 telde Nederland 7,9 miljoen huishoudens. Volgens de Huishoudensprognose van het CBS zal dit aantal stijgen naar bijna 8,6 miljoen in 2035 en 8,8 miljoen in 2050 (Van Duin et al., 2018). Tot 2035 moet er in de woningvoorraad dus ruimte zijn voor driekwart miljoen huishoudens extra. Het aantal huishoudens neemt sneller toe dan het aantal inwoners, doordat de gemiddelde huishoudensgrootte daalt. In 1995 bestond een huishouden nog uit gemiddeld 2,35 personen, in 2018 is dat 2,15. De prognose veronderstelt een verdere daling naar 2,09 in 2035 en 2,08 in 2050. Meer mensen wonen alleen, en hun aantal zal in de toekomst naar verwachting verder toenemen. Dat is het gevolg van de voortgaande individualisering en van vergrijzing. Meer mensen zullen voor kortere of langere tijd alleen wonen, voordat ze aan een relatie beginnen, of na een scheiding. Daarnaast zijn er meer ouderen. Zij lopen op latere leeftijd een grotere kans dat ze alleen komen te staan als hun partner komt te overlijden (Van Duin et al., 2018).

3.1 Toename aantal huishoudens in bijna alle regio's

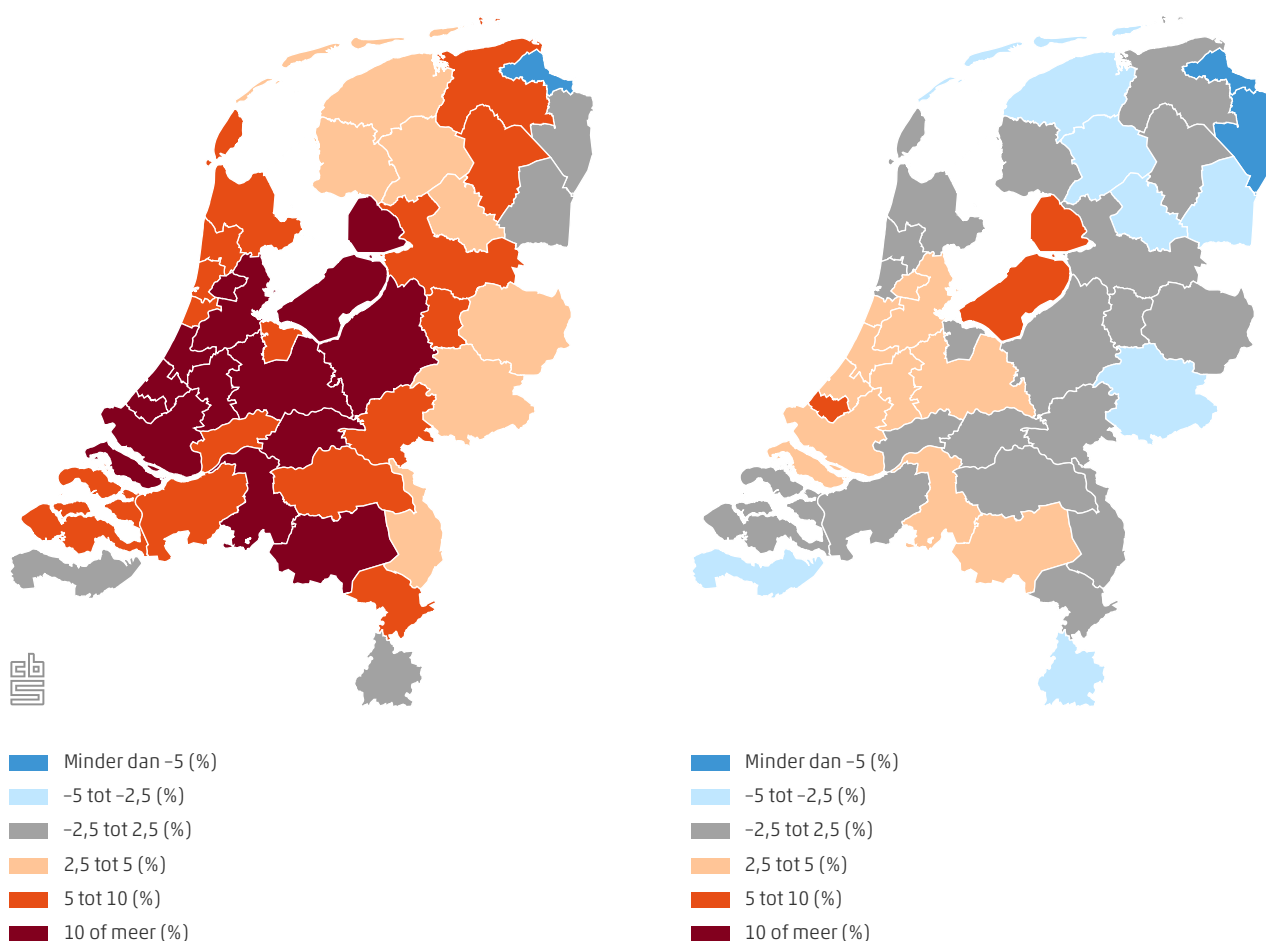
Doordat het aantal huishoudens sneller groeit dan het aantal inwoners, doet huishoudenskrimpt zich in minder gemeenten en regio's voor dan bevolkingskrimpt. In de periode 2018-2035 is in bijna alle veertig COROP-gebieden een groei van het aantal huishoudens voorzien. Alleen in Delfzijl en omgeving wordt een afname van het aantal huishoudens verwacht met meer dan 5 procent. Dat komt neer op ongeveer 2 duizend huishoudens, en evenzoveel woningen waar leegstand voor dreigt. In veel andere regio's waar het inwonertal in deze periode naar verwachting zal dalen wordt toch een lichte groei van het aantal huishoudens verwacht. In deze regio's is de bevolking al relatief sterk vergrijsd, waardoor de sterfte het aantal geboorten overtreft. Daardoor krimpt de bevolking, maar een overlijden leidt niet altijd tot het verdwijnen van een huishouden. Als iemand weduwe of weduwnaar wordt, is er wel een inwoner, maar geen huishouden minder.

Op gemeenteniveau komt eenzelfde beeld naar voren. In slechts 13 gemeenten is voor de periode 2018–2035 een daling van het aantal huishoudens van 2,5 procent of meer voorzien. In dezelfde periode zal het aantal inwoners in ruim 80 gemeenten naar verwachting met 2,5 procent of meer afnemen. Gemeenten die met huishoudenskrimpt te maken krijgen, liggen vrijwel zonder uitzondering aan de randen van Nederland.

3.1.1 Ontwikkeling van het aantal huishoudens per COROP-gebied

a. huishoudensgroei, 2018-2035

b. huishoudensgroei, 2035-2050

In Flevoland groeit het aantal huishoudens volgens de prognose het sterkst, met ruim 20 procent tot 2035. Deze toename is beduidend groter dan de groei van het aantal inwoners van bijna 15 procent. In deze regio neemt de gemiddelde huishoudensgrootte de komende jaren af. Dat heeft te maken met de geschiedenis van Flevoland als nieuwe polder. In het verleden zijn hier vooral jonge gezinnen naar toe getrokken, eerst naar Emmeloord, later naar Lelystad en nog later naar Almere. Veel van de kinderen uit deze gezinnen gaan de komende jaren nog uit huis. Daarnaast zijn de toenmalige nieuwkomers ouder geworden en zullen zij de komende jaren 65 jaar worden. Ouderen zijn vaker alleenstaand, door een eerdere scheiding of door het verlies van hun partner. Om die reden

versterkt de vergrijzing de daling van de gemiddelde huishoudensgrootte. Dit beeld van een afname van de huishoudensgrootte door een ouder wordende bevolking komt ook naar voren in andere gemeenten waar in het verleden veel gezinnen zijn komen wonen, zoals de andere oude groeikernen Houten, Purmerend en Duiven.

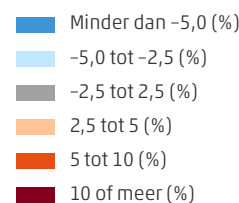
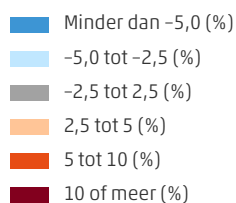
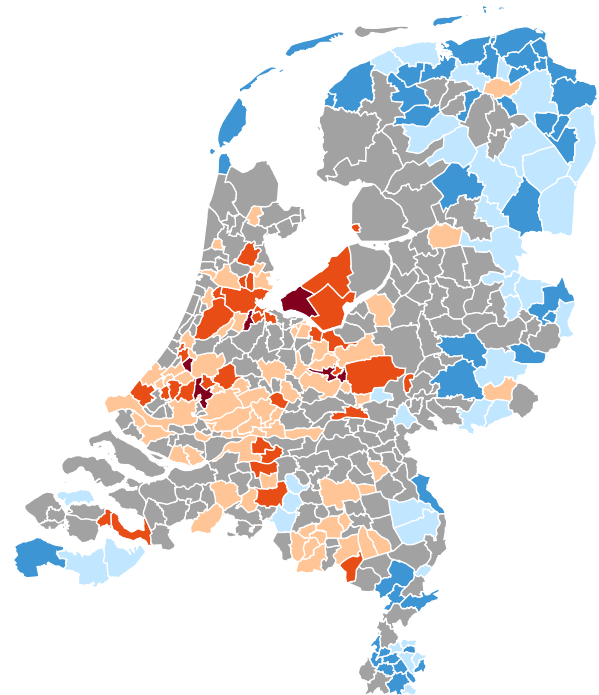
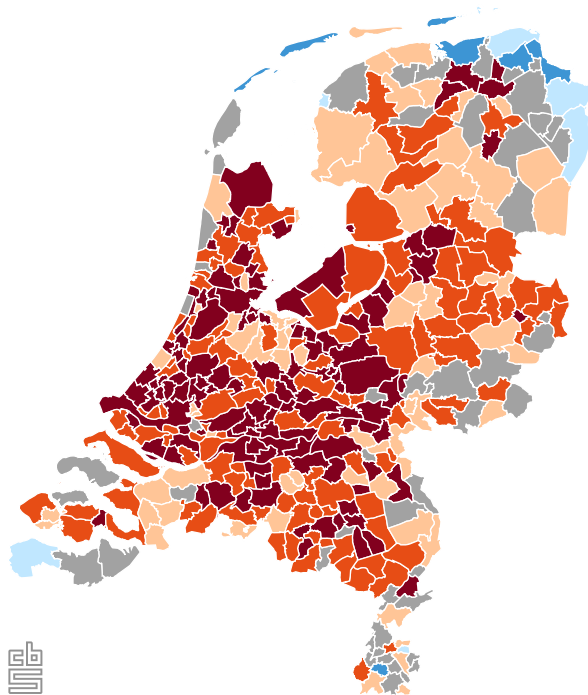
Naast Flevoland zijn er vooral in het westen van Nederland regio's waar het aantal huishoudens sterk zal groeien. Rondom de grote steden in de Randstad neemt niet alleen het aantal inwoners sterk toe, maar ook het aantal huishoudens. Een groei van meer dan 10 procent komt hier veel voor. Buiten de Randstad neemt het aantal huishoudens naar verwachting nog flink toe in Noord-Brabant en Gelderland.

Na 2035 groeit het aantal huishoudens minder snel en breidt het aantal regio's en gemeenten met huishoudensrimp uit. Vooral kleinere gemeenten buiten de Randstad krijgen hiermee te maken. Deze lopen daarmee het risico met leegstand van woningen te worden geconfronteerd. Ook in de regio's waar tot 2035 het aantal huishoudens nog sterk stijgt, neemt het groeitempo dan af. In Flevoland blijft het aantal huishoudens na 2035 het sterkst groeien.

3.1.2 Ontwikkeling van het aantal huishoudens per gemeente

a. huishoudensgroei, 2018-2035

b. huishoudensgroei, 2035-2050

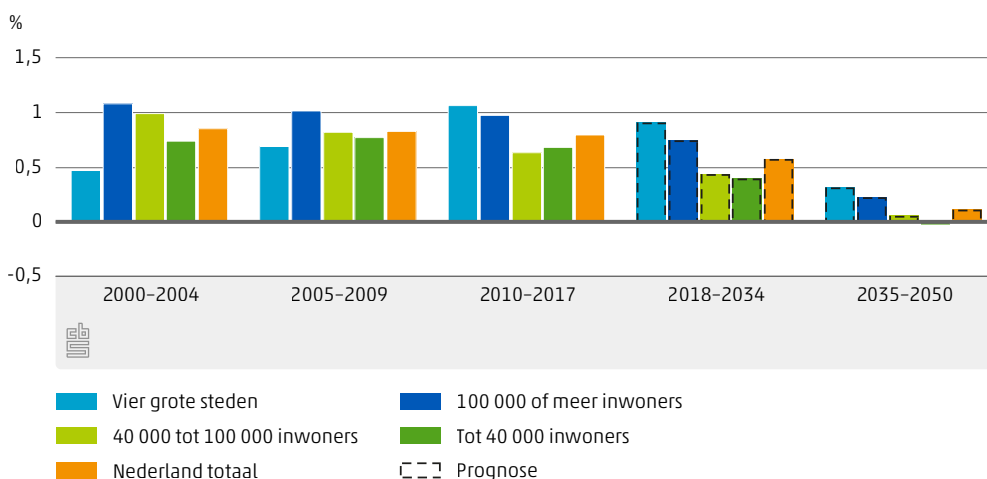

3.2 Sterkste groei huishoudens in grote en middelgrote steden

De afgelopen jaren nam het aantal huishoudens bovengemiddeld toe in de grote en middelgrote steden. Dit is niet zo verwonderlijk omdat de bevolking in deze steden vaak ook bovengemiddeld groeide. De prognose voorziet dat hier ook tot 2035 relatief veel huishoudens bijkomen. De sterke groei van het aantal huishoudens in de grote steden is nog betrekkelijk recent. Tot 2010 bleven de grote steden niet alleen in bevolkingsgroei, maar ook in huishoudensgroei achter bij de landelijke ontwikkelingen. In die periode nam het aantal huishoudens juist vooral toe in de middelgrote steden, deels door overloop van jonge stellen uit de grote steden.

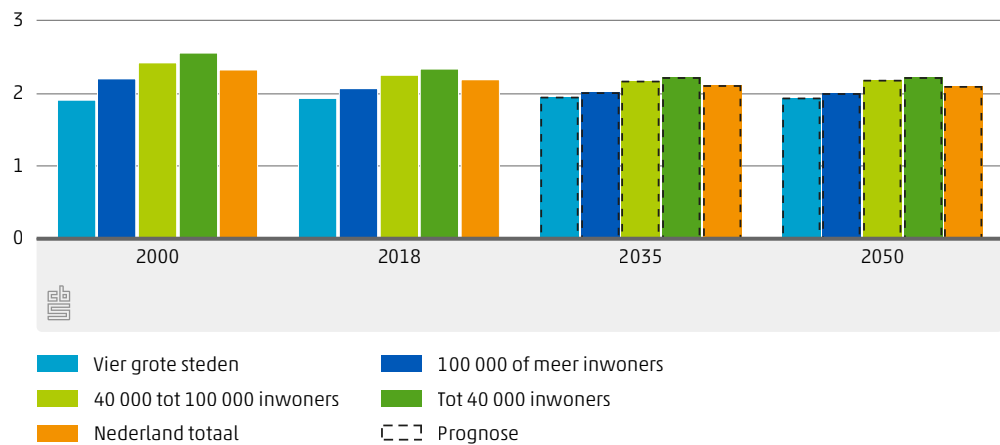
In de kleinere steden en in de dorpen wordt tot 2035 een beperktere groei van het aantal huishoudens voorzien. Toch komen er veelal meer huishoudens bij dan op grond van de bevolkingsontwikkeling verwacht kan worden. In deze gemeenten is het gemiddelde aantal personen per huishouden sinds 2000 afgenomen. Voor de toekomst wordt vooral in de kleine gemeenten een verdere daling van de huishoudensomvang voorzien. Deze gemeenten zijn sterker vergrijsd, waardoor ook het aantal eenpersoonshuishoudens toeneemt. Als van een ouder stel een partner overlijdt, halveert de omvang van het huishouden. Bovendien vertrekken veel jongeren naar de steden. Als zij in de fase van gezinsvorming komen, blijven zij vaak in of om de steden wonen. De kleinere gemeenten buiten de Randstad zullen daardoor jonge gezinnen missen, die uit meerdere personen bestaan.

3.2.1 Huishoudensgroei per jaar naar gemeentegrootte

Het verschil in de gemiddelde huishoudensgrootte tussen stad en platteland neemt in de toekomst verder af. Toch blijven de huishoudens in de stad het kleinst. Vooral in de grote steden telt het gemiddelde huishouden naar verhouding weinig personen. Al langer ligt dit aantal op iets minder dan 2. Meer dan de helft van de huishoudens is hier al een eenpersoonshuishouden, waardoor er ook weinig ruimte is voor een verdere huishoudensverdunding. Voor de toekomst wordt voor de grote steden samen zelfs een lichte toename van de huishoudensomvang voorzien. Er komen meer alleenstaanden bij, maar ook meer jonge gezinnen die in de nieuwbouwwijken aan de rand van de stad gaan wonen.

3.2.2 Gemiddelde huishoudensgrootte naar gemeentegrootte

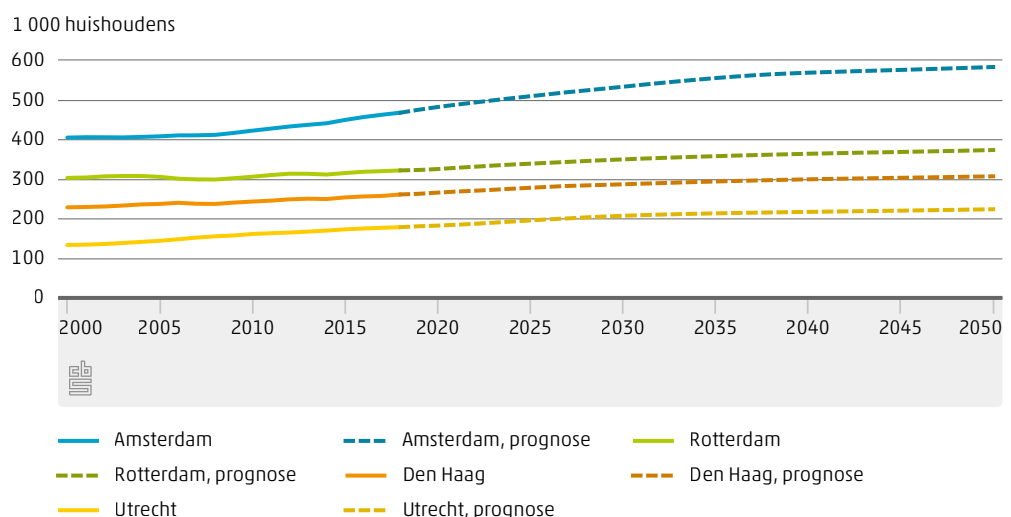

3.3 Meeste huishoudens erbij in Amsterdam

In Amsterdam komen er volgens de prognose de meeste huishoudens bij. Hier neemt het aandeel eenpersoonshuishoudens naar verwachting ook meer toe dan in de andere grote steden. Amsterdam telt in 2035 ruim 550 duizend huishoudens, bijna 90 duizend meer dan in 2018. Dit komt neer op een groei van bijna 20 procent. Utrecht groeit net iets harder, met 20 procent. In Utrecht worden tot 2035 zo'n 35 duizend extra huishoudens verwacht. Rotterdam en Den Haag blijven hierbij wat achter, met groeicijfers van ruim 10 procent. Rotterdam, de tweede stad van Nederland, zal in 2035 rond 360 duizend huishoudens tellen, ruim 35 duizend meer dan nu. Dit impliceert dat de woningbouwopgave van de hoofdstad ongeveer 2,5 keer zo groot is als van Rotterdam.

Vanaf 2035 blijft het aantal huishoudens in alle vier grote steden groeien maar, net als in heel Nederland, in een lager tempo. Tussen 2035 en 2050 groeit het aantal huishoudens in elk van de grote steden met 4 à 5 procent.

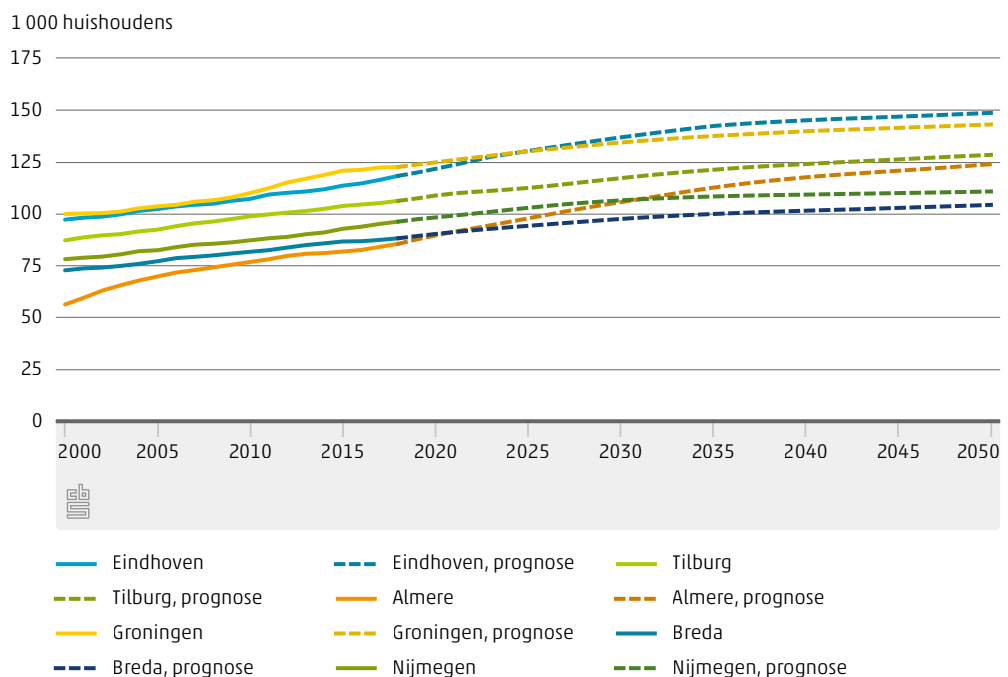
3.3.1 Aantal huishoudens in de vier grote steden

Op de gemeentelijke ranglijst van het aantal huishoudens staat Groningen in 2018 op de vijfde plaats. Dat is nog boven Eindhoven, hoewel die stad meer inwoners telt. Groningen staat ook boven Almere (tiende plaats) dat qua inwonertal ongeveer even groot is. In Groningen is de gemiddelde huishoudensgrootte het laagst van alle Nederlandse gemeenten. Het is een typische studentenstad, waar de meeste jongeren tijdens hun studie nog alleen wonen en na afronding van hun studie veelal weer wegtrekken (Rambharos en Beets, 2015). Het aantal huishoudens in Groningen is sinds 2009 versneld toegenomen. Deze sterke groei zal naar verwachting aanhouden tot het eind van de jaren 2020 om daarna wat af te zwakken, in lijn met de bevolkingsgroei. Eindhoven, waar de bevolking wat sneller groeit, zal Groningen naar verwachting de komende tien jaar op de ranglijst passeren. Toch blijft het verschil tussen de twee steden in de ontwikkeling van het aantal huishoudens in de komende decennia gering. In Tilburg, Breda en Nijmegen blijft het aantal huishoudens tot 2035 toenemen in een tempo dat vergelijkbaar is met dat in de voorgaande periode.

Van alle gemeenten met meer dan 100 duizend inwoners is de relatieve huishoudensgroei met afstand het sterkst in Almere. In 2000 lag de stad nog duidelijk achter op de andere steden in de top tien van grootste gemeenten, maar in 2035 zal het naar verwachting Breda en Nijmegen gepasseerd zijn. In Almere is ook de bevolkingsgroei groot, door de aanwas van extra huishoudens vanuit de omliggende regio, aangetrokken door de woningbouw in het kader van de schaa sprong. Tegelijk daalt in de toekomst ook in Almere de huishoudensgrootte. Dit versterkt de groei van het aantal huishoudens.

3.3.2 Aantal huishoudens in de vijfde tot en met de tiende grootste gemeente

4. Vergrijzing

Een van de belangrijkste trends in de demografie van Nederland is de voortgaande vergrijzing. In 1950 was minder dan 8 procent van de bevolking 65 jaar of ouder, sindsdien is dat aandeel voortdurend toegenomen. Vanaf 2011 is de vergrijzing versneld doordat de eerste babyboomers, de relatief grote geboortecohorten van na 1945, vanaf dat moment de leeftijd van 65 jaar bereikten. In 2018 is het percentage 65-plussers al opgelopen naar bijna 19 procent en in de toekomst voorziet de Kernprognose een verdere stijging naar 25 procent in 2035. Tot 2040 zet de vergrijzing nog door, tot 26 procent ouderen in 2040. Daarna neemt het aandeel ouderen heel geleidelijk af en in 2050 zal iets minder dan 26 procent van de bevolking 65 jaar of ouder zijn (Stoeldraijer en Van Duin, 2018).

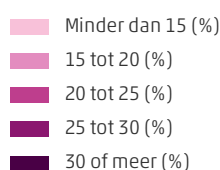
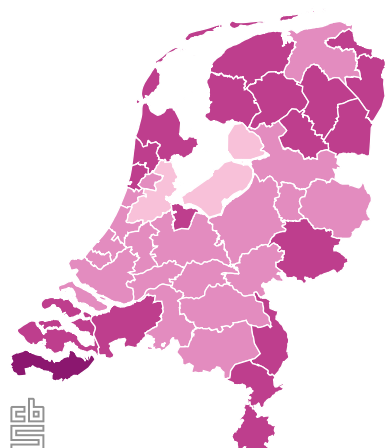
4.1 Vooral vergrijzing buiten de randstad

Tussen regio's zijn grote verschillen in de mate van vergrijzing. Aan de randen van Nederland is het aandeel 65-plussers de afgelopen twintig jaar sneller toegenomen dan in de Randstad (Kooiman, 2016). De prognose voorziet dat de regionale verschillen de komende vijftien jaar eerst groter worden en daarna weer afnemen.

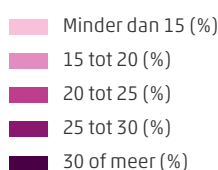
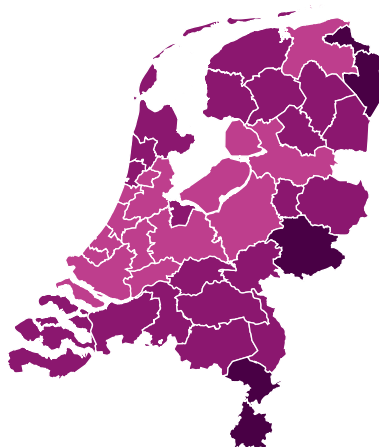
Tot 2035 krijgen alle regio's te maken met verdere vergrijzing. Dat geldt ook voor de Randstad, ondanks dat daar in de toekomst veel jongeren uit binnen- en buitenland naartoe zullen trekken en er relatief veel kinderen zullen worden geboren. Flevoland is op

4.1.1 Aandeel 65-plussers per COROP-gebied

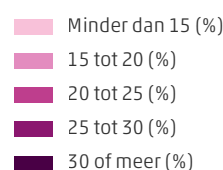
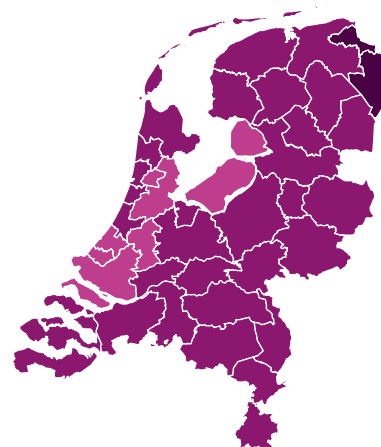
a. 2018

b. 2035

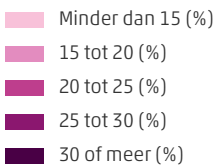
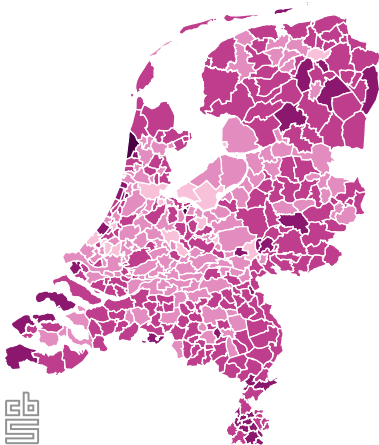
c. 2050

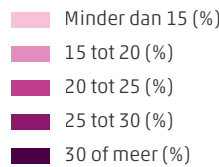
dit moment de minst vergrijsde regio, maar ook hier neemt het aandeel ouderen de komende jaren toe. Veel bewoners zijn van middelbare leeftijd en zullen de komende jaren de leeftijd van 65 jaar bereiken. Toch blijft Flevoland naar verwachting tot de minst vergrijsde regio's behoren, onder andere doordat er veel woningen bij blijven komen voor nieuwe gezinnen. Het aandeel ouderen neemt er toe van 13 procent in 2018 naar bijna 22 procent in 2035. Ook diverse regio's in de Randstad blijven tot de jongste behoren.

4.1.2 Aandeel 65-plussers per gemeente

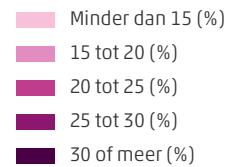
a. 2018

b. 2035

c. 2050

Zeeuws-Vlaanderen is begin 2018 de meest vergrijsde regio van Nederland met 25 procent 65-plussers. In Zeeland is de levensverwachting relatief hoog, maar er trekken ook veel jongeren uit deze regio weg voor een opleiding of voor werk. In het noorden, oosten en zuidoosten van het land wonen eveneens al relatief veel ouderen. Hier zijn wegtrekkende jongeren niet alleen direct, maar ook indirect debet aan: zij krijgen hun kinderen ook elders. Voor Limburg speelt bovendien al decennia dat de gezinnen er naar verhouding klein zijn. Het gemiddeld kindertal per vrouw is er laag (Huisman en De Jong, 2017).

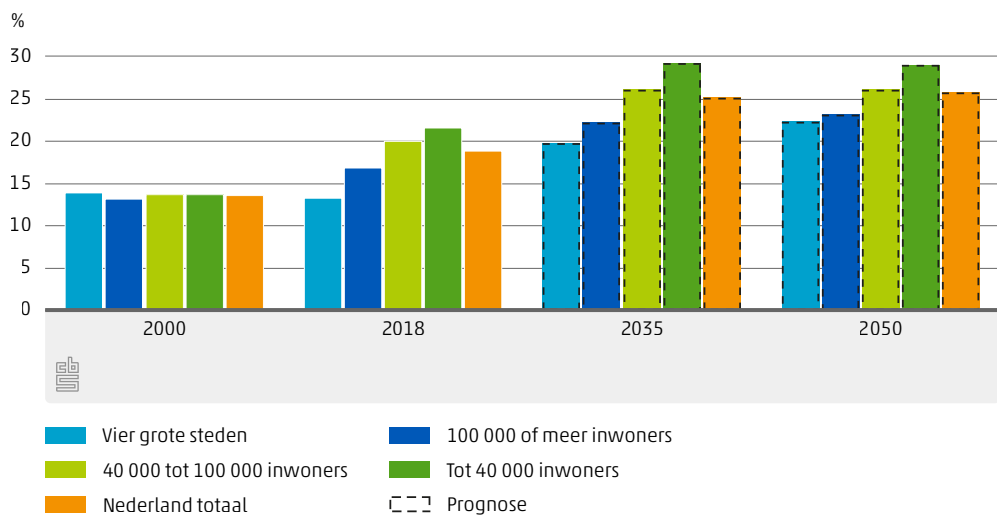
De sterkst vergrijsde regio's staan doorgaans ook te boek als krimpregio's, vooral door een negatieve natuurlijke aanwas. Hier zal de vergrijzing naar verwachting sterker zijn dan elders in het land. In 2035 is Delfzijl en omgeving de meest vergrijsde regio, met bijna 34 procent 65-plussers tegen bijna 24 procent nu. Ook Oost-Groningen, de Achterhoek, Midden- en Zuid-Limburg zullen geconfronteerd worden met een sterke vergrijzing. In deze regio's komt in 2035 het percentage inwoners van 65 jaar of ouder naar verwachting in een groot deel van de gemeenten boven de 30 uit.

Na 2040 neemt de vergrijzing licht af, waardoor in veel van de sterk vergrijsde regio's het aandeel 65-plussers weer enigszins gaat dalen. Dat is met name het geval in Zeeuws-Vlaanderen en Limburg, maar ook in gemeenten in de Achterhoek, het noordoosten en elders langs de randen van Nederland. Ondertussen neemt in andere regio's het aandeel 65-plussers wel nog steeds wat toe, waardoor de regionale verschillen in vergrijzing kleiner worden. Desondanks is Delfzijl en omgeving ook in 2050 nog de meest vergrijsde regio, waar ook dan nog 34 procent 65 jaar of ouder is.

4.2 Ook grote steden gaan vergrijzen

De huidige verschillen in de mate van vergrijzing hangen samen met de mate van verstedelijking. Hoe groter en meer verstedelijkt de gemeente, hoe lager het aandeel ouderen. In 2000 was er nog nauwelijks verschil in de mate van vergrijzing tussen de meer en minder verstedelijkte gemeenten. In de afgelopen twee decennia zijn de grote steden echter nauwelijks verder vergrijsd, de middelgrote steden zijn in lichte mate vergrijsd, terwijl de kleinere gemeenten in vrij sterke mate zijn vergrijsd. Met name op het platteland is het doorschuiven van de naoorlogse babyboomgeneratie vanuit de werkzame leeftijden naar de pensioengerechtigde leeftijden goed zichtbaar.

4.2.1 Aandeel 65-plussers naar gemeentegrootte

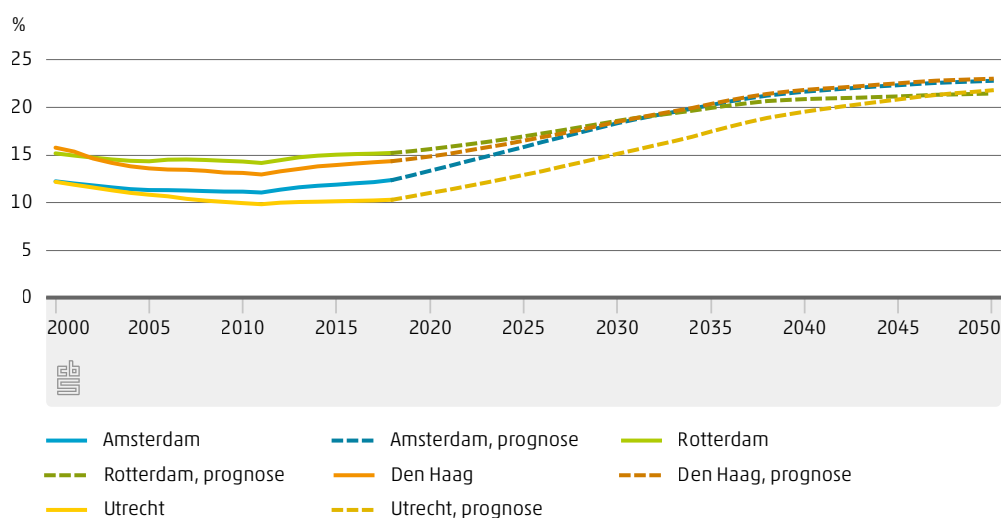
Tot 2035 krijgen echter ook de grote steden te maken met een groeiend aandeel ouderen. Door de nieuwbouw in de grote steden in het recente verleden blijven nieuwe, jonge gezinnen voor de stad behouden en wordt de uitstroom naar omringende gemeenten beperkt. De gezinnen die in de steden zijn blijven wonen, worden echter ook ouder. Toch blijven de grote steden naar verwachting jong in vergelijking met andere gemeenten, waar de vergrijzing ook verder doorzet. In de kleinere gemeenten is in 2035 gemiddeld genomen bijna 30 procent 65 jaar of ouder, in de grote steden samen is dat rond 20 procent. Na 2035 worden de verschillen naar gemeentegrootte volgens de prognose kleiner. Dit komt doordat in de grote en middelgrote steden het aandeel 65-plussers nog verder stijgt, terwijl dit aandeel in de kleinere gemeenten stabiliseert of enigszins afneemt.

4.3 Utrecht minst vergrijsde stad

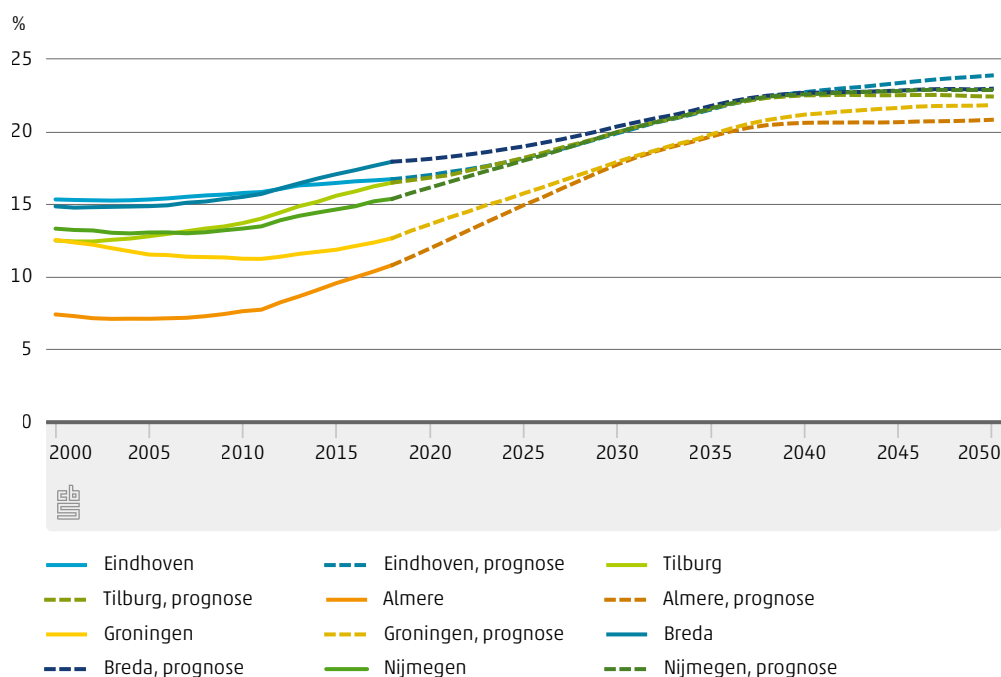
Utrecht is van de vier grote steden het minst vergrijsd: 10 procent van de bevolking is 65 jaar of ouder. De positie van Utrecht als typische studentenstad is hier debet aan. Na Utrecht is Amsterdam het minst vergrijsd en op enige afstand volgen Den Haag en Rotterdam. De vergrijzing zette in de vier grote steden pas na 2011 in, het moment waarop de vergrijzing ook in Nederland als geheel versnelde.

Utrecht zal ook in 2035 nog de minst vergrijsde grote stad zijn, met 17 procent 65-plussers tegen ongeveer 20 procent 65-plussers in de andere grote steden. Utrecht kent met Leidsche

4.3.1 Aandeel 65-plussers in de vier grote steden

4.3.2 Aandeel 65-plussers in de vijfde tot en met de tiende grootste gemeente

Rijn de grootste nieuwbouwlocatie van Nederland. Daar trokken de afgelopen jaren veel gezinnen naartoe. Mede hierdoor zal in Utrecht vooral na 2035 de vergrijzing sneller doorzetten, waardoor het gat met de andere grote steden zal worden verkleind. Uiteindelijk zal tegen 2050 nog nauwelijks sprake zijn van verschillen in vergrijzing tussen de vier grote steden.

Ook de middelgrote steden, met 100 duizend inwoners of meer, zullen naar verwachting verder vergrijzen. Net als de vier grote steden hebben de meeste van deze gemeenten echter ook in de toekomst een kleiner aandeel oudere inwoners dan landelijk. Almere is van deze steden begin 2018 het minst vergrijsd en zal dat naar verwachting ook in 2035 nog zijn, al zal het dan vrijwel net zo vergrijsd zijn als Groningen. Na 2035 worden de verschillen in vergrijzing tussen de middelgrote steden geleidelijk aan kleiner.

4.4 Dubbele vergrijzing

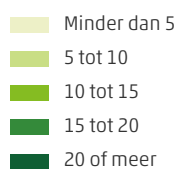
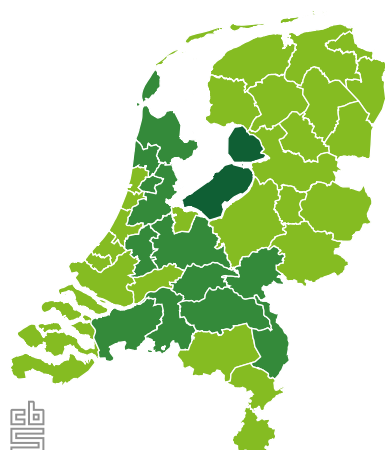
Met de ouder wordende bevolking neemt ook het aantal 85-plussers toe, de zogenoemde dubbele vergrijzing. Tot 2035 gaat hun aantal naar verwachting bijna verdubbelen, van rond 370 duizend tot ruim 710 duizend. Daarna stijgt hun aantal door naar meer dan één miljoen in 2050. Het percentage 85-plussers verdubbelt van ruim 2 procent in 2018 naar 4 procent in 2035 en stijgt tot bijna 6 procent in 2050, uiteindelijk een verdriedubbeling vergeleken met nu. Tot 2035 zal het aantal 85-plussers in veel gemeenten al meer dan verdubbelen. Dit geldt vooral voor gemeenten die nu al relatief sterk vergrijsd zijn. Deze gemeenten liggen voornamelijk in Zeeland, Zuid-Limburg, Groningen, Drenthe en langs de kust in de Kop van Noord-Holland.

Onder 85-plussers is de zorgbehoefte relatief groot. Het aandeel dat door overlijden van de partner alleen is komen te staan is eveneens groot (De Klerk et al., 2019). Mantelzorg komt vaak op de schouders van mensen van 50 tot 75 jaar terecht, veelal de kinderen van deze ouderen. Met de groter wordende groep hoogbejaarden is het een steeds belangrijker maatschappelijke vraagstuk of er in de toekomst voldoende potentieel is om deze informele zorg te geven. Als indicator daarvoor kan worden gekeken naar de Oldest Old Support Ratio, ontwikkeld door Robine et al (2007). Deze geeft de verhouding weer van het aantal mensen van 50 tot 75 jaar ten opzichte van het aantal mensen van 85 jaar of ouder. In 1975 bedroeg dit cijfer voor Nederland nog 30 (De Jong en Kooiker, 2019). Dat betekent dat er 30 potentiële zorgverleners (50 tot 75 jaar) waren per 85-plusser. Hierna zette een sterke daling in, tot 14,7 in 2018. De prognose voorziet een verdere daling van het nationale cijfer naar 7,6 in 2035 en naar 4,7 in 2050. Dit betekent dat in 2035 slechts de helft van het aantal potentiële zorgverleners voor elke 85-plusser beschikbaar is ten opzichte van de huidige situatie.

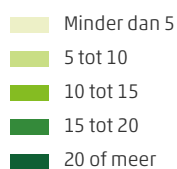
In Flevoland ligt begin 2018 de ratio het hoogst met ruim 24. Ook in Groot-Amsterdam zijn er meer potentiële zorgverleners per hoogbejaarde dan landelijk, te weten 17. In Zeeuws-Vlaanderen is de ratio juist laag, te weten 12. Ook in andere krimpregio's is de ratio lager dan landelijk. In de toekomst dalen deze ratio's naar verwachting overal in Nederland. In 2035 is het in geen van de COROP-gebieden meer groter dan 10. Vooral in Limburg zijn er dan naar verwachting diverse gemeenten waar het aantal 50- tot 75-jarigen per hoogbejaarde dan lager is dan 5. De zorg aan ouderen kan hier onder sterke druk komen te staan. Na 2035 daalt de ratio in steeds meer regio's en gemeenten onder de 5.

4.4.1 Oldest old support ratio per COROP-gebied

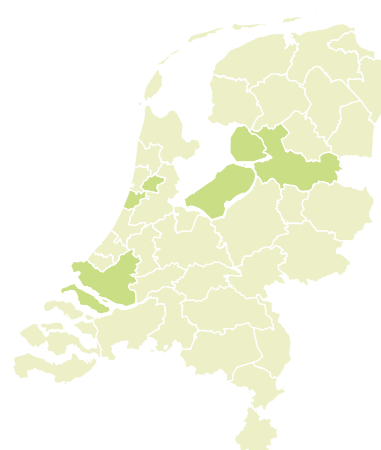
a. 2018

b. 2035

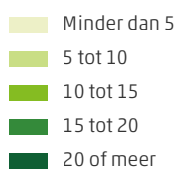

c. 2050

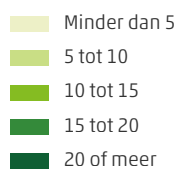
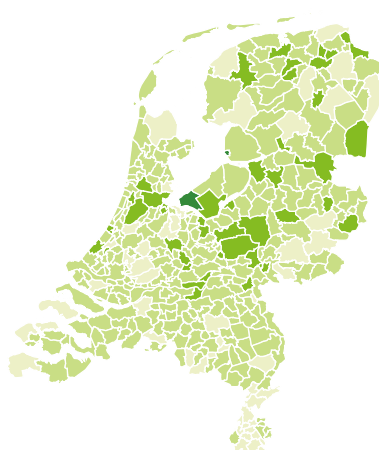

4.4.2 Oldest old support ratio per gemeente

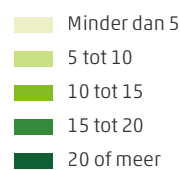
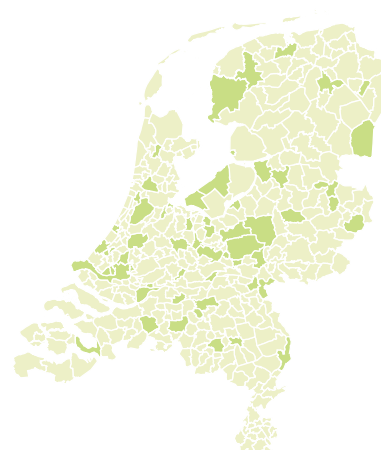
a. 2018

b. 2035

c. 2050

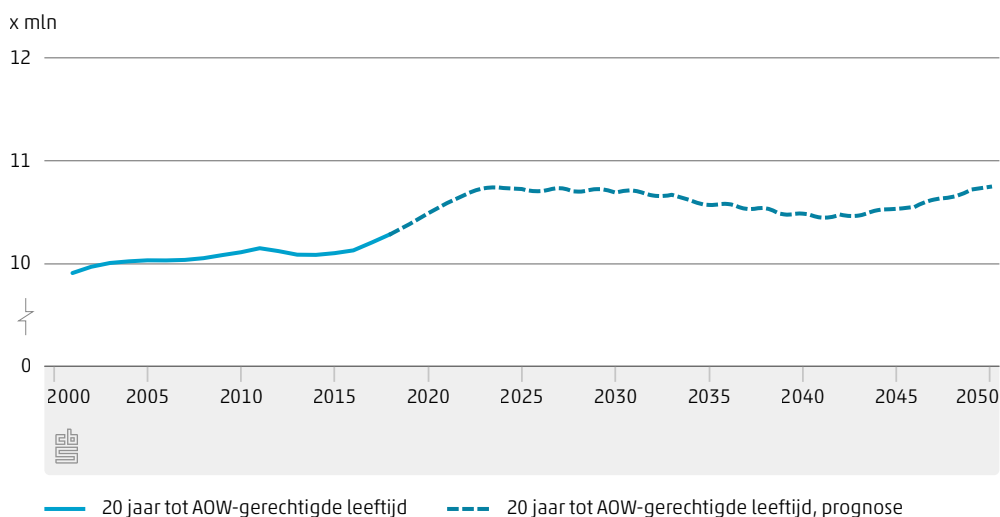
5. Ontwikkeling van de potentiële beroepsbevolking

Een indicatie voor het arbeidsaanbod in de komende jaren is de omvang van de potentiële beroepsbevolking, de populatie tussen 20 jaar en de AOW-gerechtigde leeftijd. In 2019 ligt deze leeftijd op 66 jaar en vier maanden. Uitgaande van de op dit moment geldende wetgeving loopt de AOW-leeftijd tot 2022 verder op tot 67 jaar. Vanaf dat moment wordt een verdere verhoging van de AOW-leeftijd gekoppeld aan de periode-levensverwachting bij 65 jaar.

5.1 Potentiële beroepsbevolking groeit

De potentiële beroepsbevolking omvatte begin 2018 ongeveer 10,3 miljoen personen. Rekening houdend met de opschuivende AOW-leeftijd neemt deze de komende jaren naar verwachting vrij snel toe tot ruim 10,7 miljoen in 2024. Daarna, als de AOW-leeftijd minder snel opschuift, blijft de omvang van deze groep enige tijd vrij stabiel. Na 2030 wordt een geleidelijke daling voorzien, als de laatste grote cohorten de AOW-leeftijd bereiken. In 2035 telt de potentiële beroepsbevolking bijna 10,6 miljoen mensen en dit aantal daalt tot 2040 verder tot iets minder dan 10,5 miljoen. Daarna wordt deze groep weer groter en omvat in 2050 ruim 10,7 miljoen (Stoeldraijer en Van Duin, 2018). Overigens zal de potentiële beroepsbevolking de komende jaren minder snel toenemen en uiteindelijk kleiner zijn wanneer de plannen om de pensioenleeftijd minder snel te laten stijgen, worden ingevoerd.

5.1.1 Potentiële beroepsbevolking

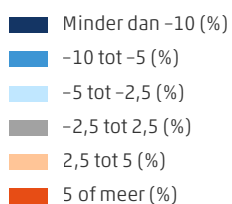
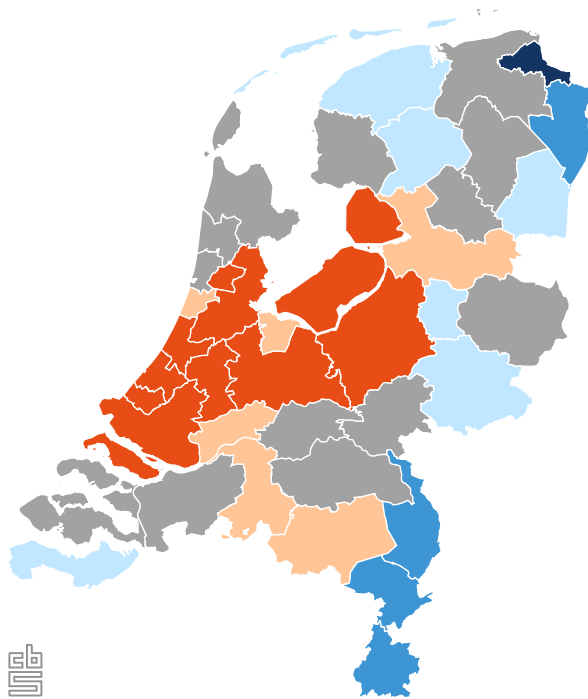

5.2 Vooral krimp potentiële beroepsbevolking in het noord- en zuidoosten

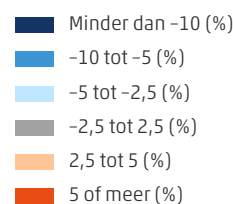
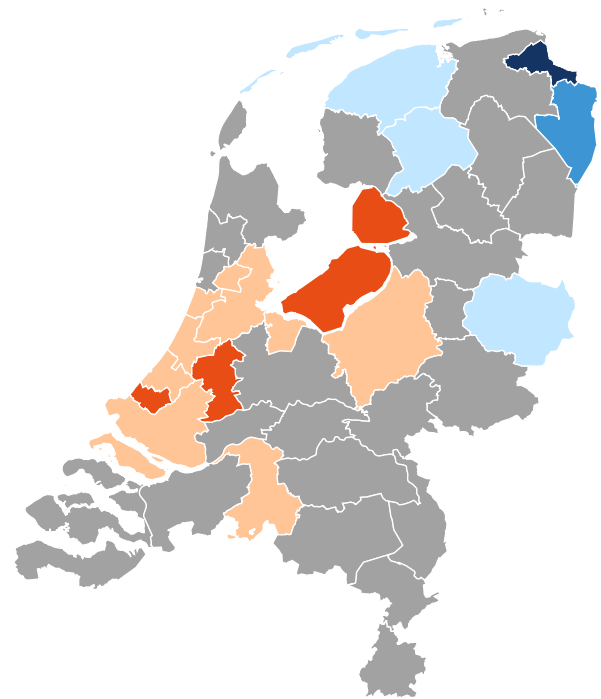
In 2035 is de potentiële beroepsbevolking naar verwachting zo'n 300 duizend groter dan in 2018. Net als de totale bevolking is de bevolking in de werkzame leeftijden tegen die tijd niet overal gegroeid. Naar verwachting krimpt deze in diverse gebieden langs de oostgrens van het land, vooral in het noorden en zuiden. In het westen en midden van het land voorziet de prognose daarentegen een toename van de potentiële beroepsbevolking, vooral in de steden. Ook in en rondom Eindhoven en Zwolle is sprake van een stijging.

5.1.2 Groei potentiële beroepsbevolking (20 jaar tot de pensioengerechtigde leeftijd) per COROP-gebied

a. 2018-2035

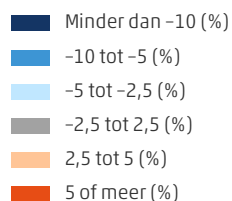
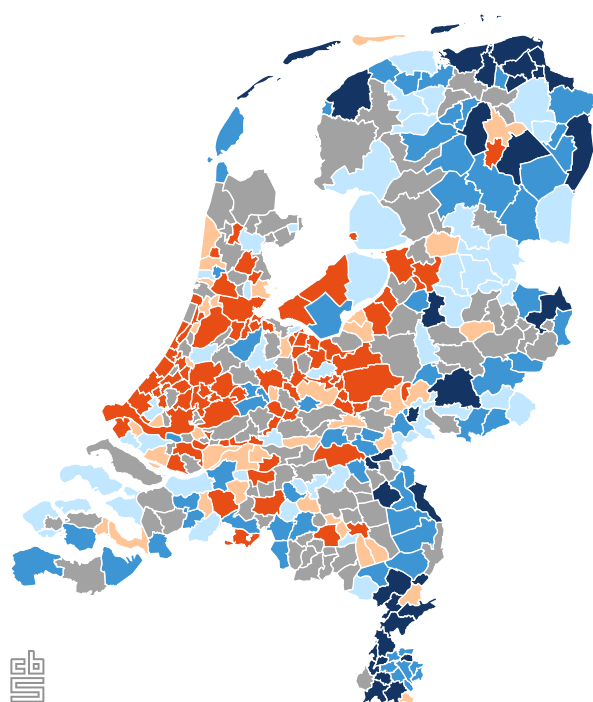

b. 2035-2050

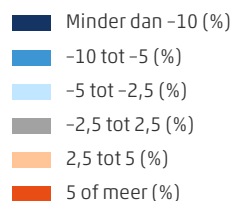
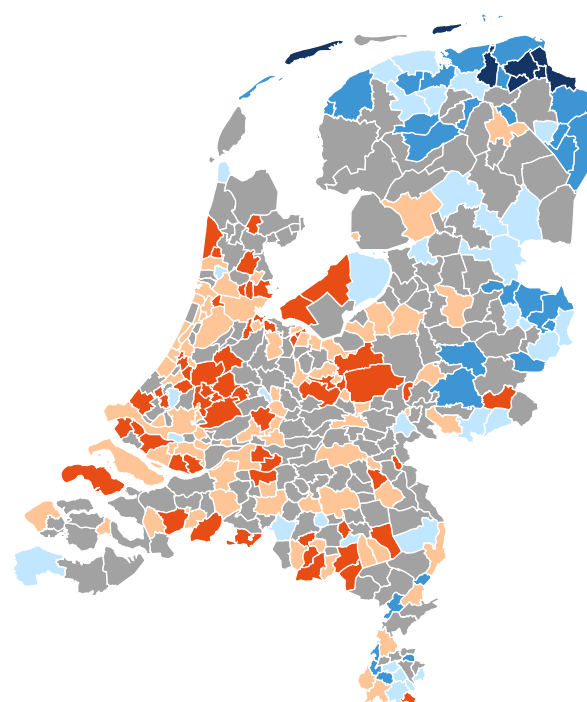

5.1.3 Groei potentiële beroepsbevolking (20 jaar tot de pensioengerechtigde leeftijd) per gemeente

a. 2018-2035

b. 2035-2050

De gemeenten met een kleiner wordende potentiële beroepsbevolking zijn dezelfde als die waar de bevolking als geheel krimpt. Deze gemeenten zijn sterker vergrijsd en jonge mensen trekken er doorgaans weg. Bovendien hebben deze regio's weinig aantrekkingskracht op binnen- en buitenlandse migranten die voor dit vertrek zouden kunnen compenseren.

De regio's waar groei van de potentiële beroepsbevolking is voorzien, zijn juist de regio's die jongeren trekken, met opleidingsmogelijkheden of banen, en die bovendien aantrekkelijk zijn voor buitenlandse (kennis)migrantten. Vanwege de jongere inwoners is het aantal geboorten in deze regio's ook groter, waardoor ook op termijn de instroom van nieuwe 20-jarigen de uitstroom van mensen op AOW-leeftijd overtreft.

In de periode 2035-2050 neemt de potentiële beroepsbevolking in Nederland naar verwachting minder sterk in omvang toe dan in de periode 2018-2035, met bijna 200 duizend mensen. Deze groei concentreert zich in de Randstad, in en rond de grote steden, maar ook in Flevoland en de regio Eindhoven. Hier staat tegenover dat de krimp ook verder gaat, hoewel de afname van de potentiële beroepsbevolking na 2035 in sommige krimpgebieden wat minder groot is dan in de periode daarvoor.

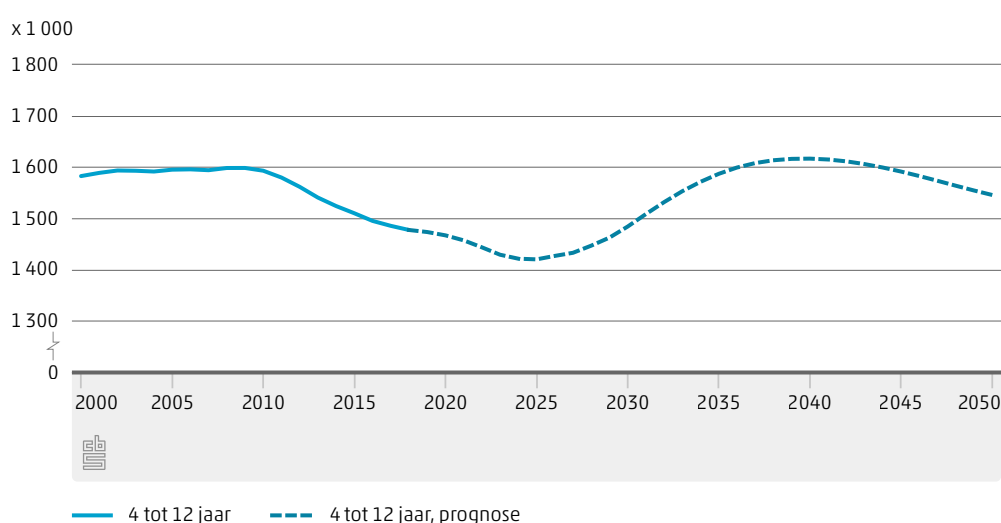
6. Ontwikkeling van het aantal basisschoolleerlingen

De aantrekkingskracht van gemeenten op gezinnen hangt onder andere af van de aanwezigheid van basisscholen in de buurt. Tegelijk is het voor deze scholen van belang dat ze voldoende leerlingen blijven trekken. Wordt een school te klein, dan dreigt sluiting of een fusie met een nabijgelegen school (Haartsen en Van Wissen, 2012).

6.1 Stijging aantal basisschoolleerlingen na 2025

Landelijk wordt tot 2025 een daling van het aantal basisschoolleerlingen voorzien, daarna neemt hun aantal naar verwachting weer toe. Deze ontwikkeling hangt samen met het aantal kinderen dat de laatste jaren is geboren. Dit aantal is relatief klein, ongeveer 170 duizend per jaar. In 2010 ging het nog om 185 duizend kinderen en rond 2000 om meer dan 200 duizend kinderen. Jonge vrouwen hebben het moederschap verder uitgesteld, en hoewel er weer meer vrouwen in de vruchtbare leeftijd komen, worden er toch naar verhouding weinig kinderen geboren. Deze kleinere geboortecohorten komen de komende jaren in de basisschoolleeftijd, terwijl de wat grotere cohorten van rond 2010 weer uitstromen. De verwachting is dat de huidige twintigers hun kinderen alsnog zullen krijgen en dat het aantal baby's dat jaarlijks geboren wordt na 2020 weer gaat toenemen. Enkele jaren daarna zal dan ook het aantal kinderen in de basisschoolleeftijd weer stijgen. De daling van het aantal basisschoolleerlingen die na 2040 wordt voorzien, is het gevolg van de huidige kleine geboortecohorten. De vrouwen die momenteel worden geboren, komen in de jaren dertig van deze eeuw in de vruchtbare leeftijd. Doordat zij met minder zijn, worden er dan ook minder kinderen geboren.

6.1.1 Aantal 4- tot 12-jarigen

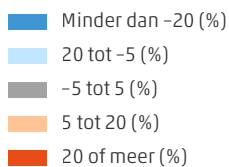
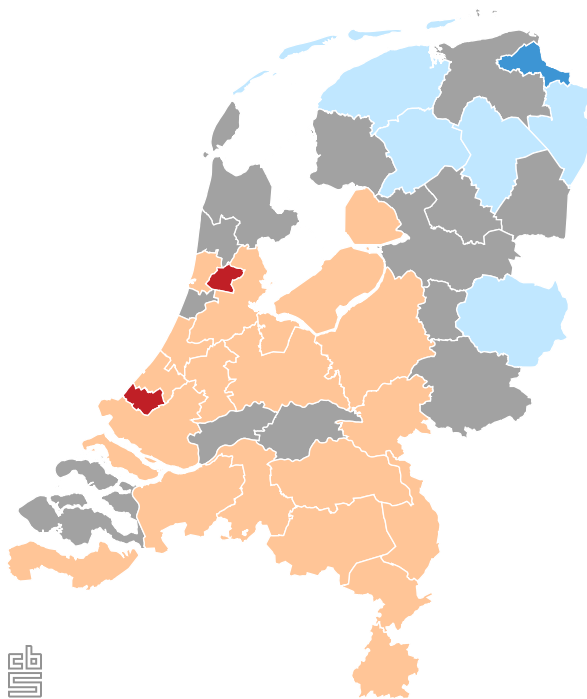
6.2 Meer basisschoolleerlingen in de steden

Het aantal kinderen in de basisschoolleeftijd zal in 2035 naar verwachting 7 procent groter zijn dan in 2018. Toch heeft tegen die tijd een derde van de gemeenten te maken met een krimp van het aantal 4- tot 12-jarigen van 5 procent of meer. De gemeenten met de grootste daling liggen veelal in het noorden en oosten van het land. Delfzijl en omgeving krijgt met de grootste krimp van kinderen in de basisschoolleeftijd te maken, ruim een kwart. Dat komt neer op zo'n duizend kinderen.

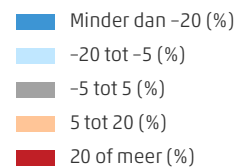
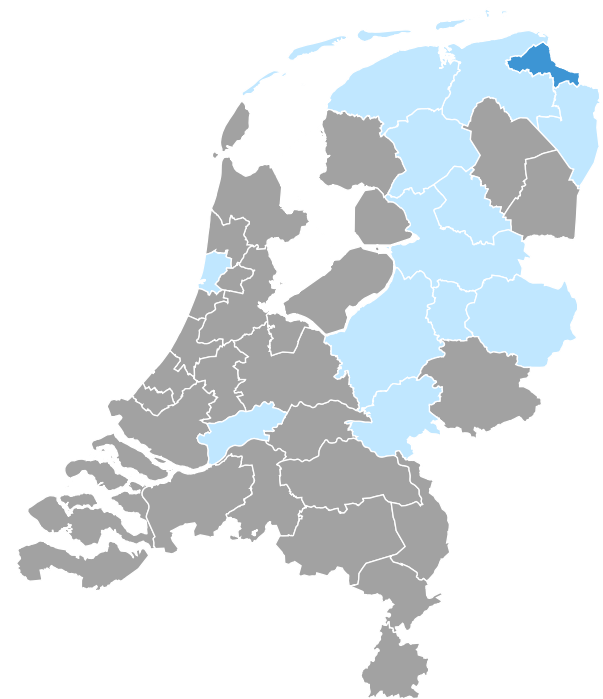
De landelijke groei tot 2035 wordt getrokken door de grotere steden in de Randstad en de omliggende gemeenten. Ook in Almere zullen er in 2035 meer basisschoolleerlingen zijn dan nu. Daarnaast springen steden als Eindhoven, Breda, Ede en Groningen eruit. Het zijn de gemeenten waar de bevolking de komende jaren nog sterk groeit en waar er nog woningen bijkomen voor jonge gezinnen.

6.2.1 Ontwikkeling van het aantal 4- tot 12-jarigen per COROP-gebied

a. 2018-2035

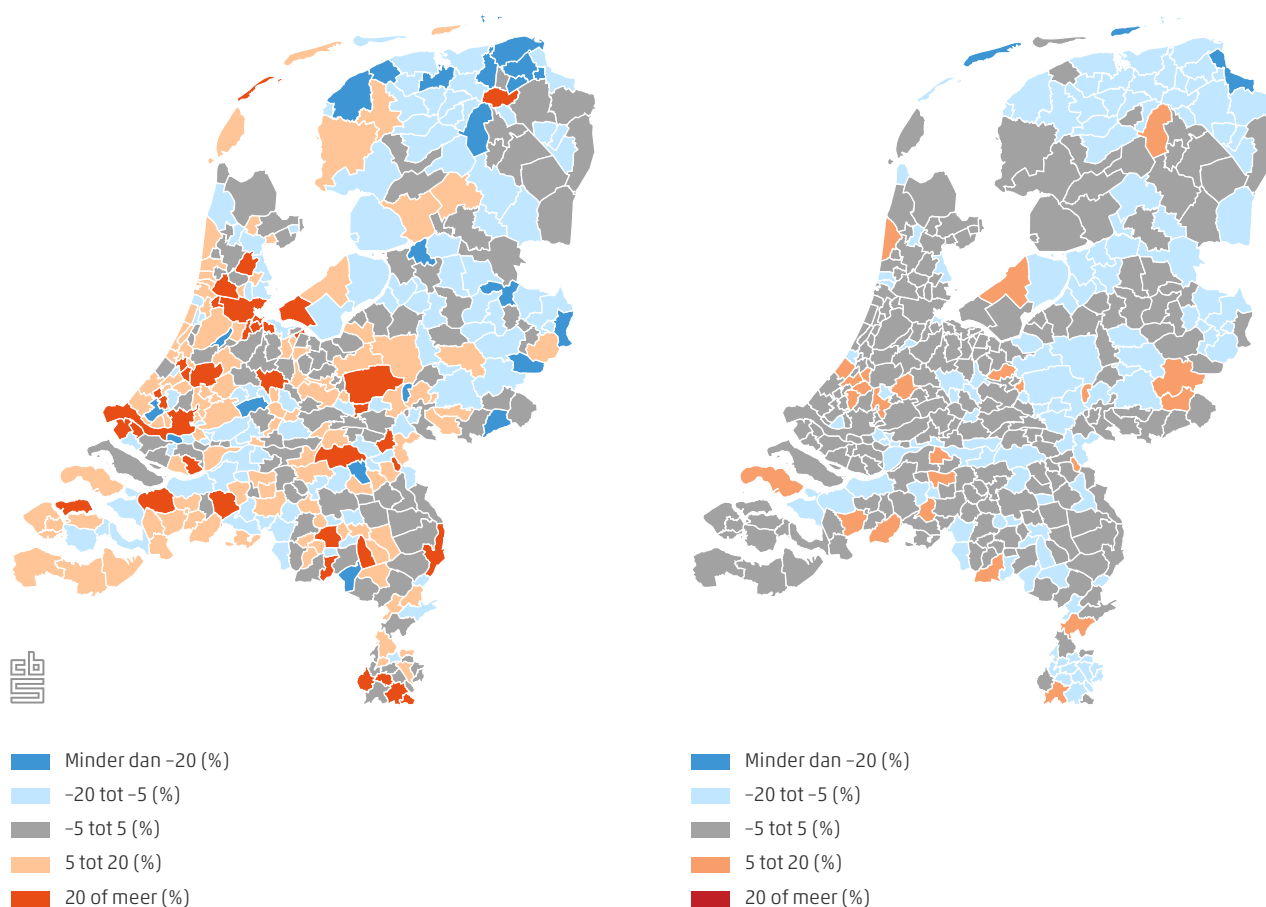
b. 2035-2050

6.2.2 Ontwikkeling van het aantal 4- tot 12-jarigen per gemeente

a. 2018-2035

b. 2035-2050

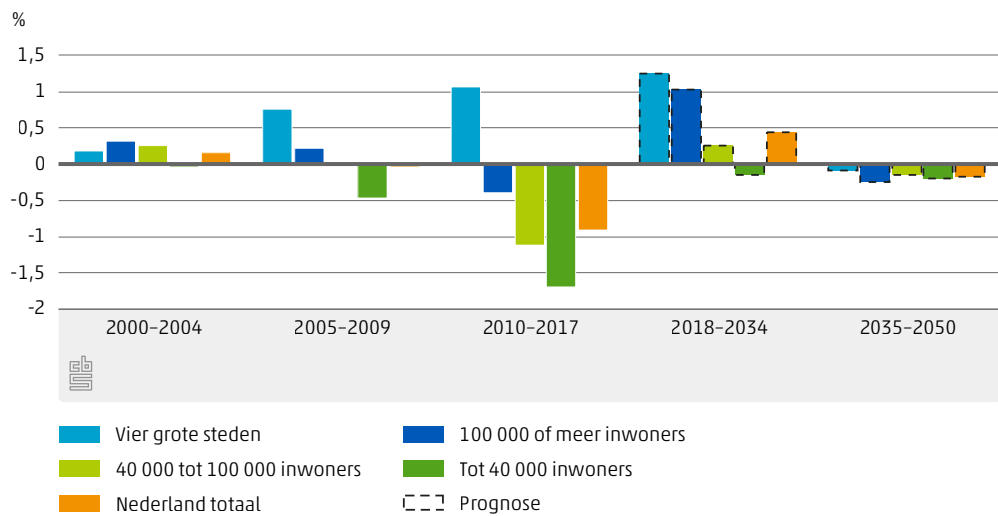

In de periode 2035-2050 gaat het aantal basisschoolleerlingen landelijk weer dalen, met 2,6 procent. Dit werkt door in het regionale beeld. Ten opzichte van 2035 zijn er nog maar weinig gemeenten waarin het aantal basisschoolleerlingen in 2050 groter is. In verreweg de meeste gemeenten is het aantal kinderen in de basisschoolleeftijd naar verwachting lager.

De afwijkende trends tussen stad en platteland komen duidelijk tot uitdrukking in grafiek 6.2.3. Tussen 2010 en 2018 hadden alleen de vier grote steden nog te maken met een toename van het aantal basisschoolleerlingen. In de andere gemeenten samen was sprake van een daling. Tot 2035 blijft de groei hier het grootst, maar ook in de middelgrote steden en de gemeenten met 40 tot 100 duizend inwoners zijn er in 2035 naar verwachting meer kinderen in de basisschoolleeftijd dan in 2018. Alleen in alle kleine gemeenten samen zijn er dan minder kinderen van 4 tot 12 jaar. In de verdere toekomst is er nauwelijks meer een onderscheid tussen de stad en het platteland: overal is sprake van krimp.

6.2.3 Ontwikkeling van het aantal 4- tot 12-jarigen naar gemeentegrootte

7. Onzekerheid

De regionale prognose geeft de meest waarschijnlijke ontwikkeling van bevolking en huishoudens op basis van de huidige kennis en inzichten. Elke prognose is echter met onzekerheden omgeven. Die onzekerheid neemt toe naarmate de prognoseperiode verder in de toekomst ligt. Bovendien is de onzekerheid groter bij kleinere regio's en gemeenten. Bij kleinere aantallen gaan toevalfluctuaties immers een grotere rol spelen dan bij grotere aantallen.

In gebieden waar de druk op de woningmarkt groot is, speelt onzekerheid over de woningbouw een belangrijke rol. De prognose veronderstelt dat gemeenten met veel woningbouw sterker groeien dan gemeenten met weinig woningbouw. Voor de korte termijn worden daarom woningbouwplannen meegenomen bij het opstellen van de regionale prognose. Dit geeft voor de komende tien tot vijftien jaar houvast, hoewel niet altijd alle plannen worden gerealiseerd. Ten tijde van de crisis stagneerde de woningproductie, maar de komende jaren maken veel gemeenten een inhaalslag. Voor de langere termijn zijn er vaak nog geen woningbouwplannen gemaakt, en kan deze informatie niet helpen om te bepalen waar woningen beschikbaar zullen zijn voor mensen die verhuizen.

Behalve over woningbouw, neemt ook de onzekerheid toe over geboorte, sterfte, immigratie en emigratie en over vestiging en vertrek. Op langere termijn is het daarnaast minder zeker of processen in de levensloop zullen veranderen, zoals het uit-huis-gaan van kinderen, het samenwonen, het uit-elkaar-gaan en het verhuizen naar een zorginstelling. Economische ontwikkelingen zijn ook een belangrijke bron van onzekerheid. Deze beïnvloeden niet alleen het aantal binnenlandse verhuisbewegingen en de bestemming, maar ook de immigratie, emigratie en geboorte (De Beer, 2012). Ook kunnen er onvoorziene sociaal-culturele veranderingen optreden, bijvoorbeeld in woonvoorkeuren of in de manier waarop relaties vormgegeven worden, en kunnen beleidswijzigingen tot andere keuzes leiden. Tot slot kunnen onverwachte internationale ontwikkelingen van

invloed zijn op immigratie. Daarbij kan gedacht worden aan oorlogen, terreur of klimaatverandering, maar ook aan de Brexit.

Bij de vorige prognose is deze onzekerheid voor het eerst in beeld gebracht met behulp van een zogenoemde stochastische prognose (Van Duin en De Jong, 2017b). Deze levert onzekerheidsintervallen op die een indicatie geven van de betrouwbaarheid van de prognose. In de regionale prognose is een methodiek gebruikt die lijkt op die van de stochastische prognose van de nationale prognose. Voor elke gemeente, provincie en COROP-gebied worden, naast de prognose, zestien varianten gesimuleerd. Deze geven aan wat het effect is van hogere dan wel lagere veronderstellingen ten aanzien van geboorte, sterfte, buitenlandse migratie, binnenlandse migratie, het uit-huis-gaan van kinderen, het gaan samenwonen en het gaan wonen in een instelling. Uit de uitkomsten van deze varianten kan voor elke afzonderlijke regio de onder- en bovengrens van het 67-procent-onzekerheidsinterval worden afgeleid. Naar verwachting zullen de werkelijke cijfers in de meeste gevallen, twee op de drie keer, tussen deze twee waarden liggen. Hoe smaller het prognose-interval, hoe zekerder de uitkomst.

Het 67%-prognose-interval geeft een bandbreedte voor de uitkomsten van elke regio afzonderlijk. Dat betekent dat gemeentelijke cijfers niet zonder meer over gebieden kunnen worden opgeteld. De bovengrens bij de ene gemeente hoeft namelijk niet altijd samen te gaan met de bovengrens bij een andere gemeente. Hetzelfde geldt voor de optelling van COROP-gebieden naar provincies.

7.1 Onzekerheid over de bevolkingsgroei

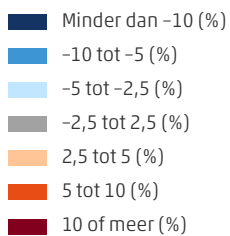
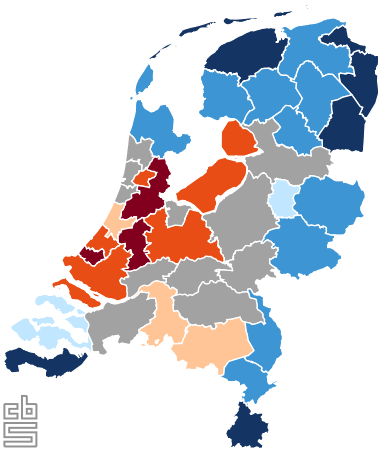
Kaart 7.1.1 geeft de verwachte bevolkingsgroei tot 2050 volgens de prognose en volgens de onder- en bovengrens van het 67-procent-prognose-interval. De figuur van de prognose geeft de meest waarschijnlijke toekomst aan. Voor vrijwel alle COROP-gebieden in de Randstad is het vrij zeker dat ze blijven groeien. Ook als de bevolkingsgroei in de COROP-gebieden lager uitvalt en zou uitkomen op het niveau zoals verwacht volgens de ondergrens, neemt de bevolking van deze gebieden in omvang toe. In delen van Noord-Brabant, is de verwachte groei van de bevolking eveneens zeer waarschijnlijk.

Krimp gaat volgens de prognose optreden in verschillende gebieden aan de oostgrens, in het noorden en in het zuiden van het land. Mocht de bevolkingsgroei er lager uitvallen, dan zouden meer gebieden in deze regio's met bevolkingskrimp te maken kunnen krijgen. Wanneer echter de bevolking sterker groeit dan voorzien, dan zouden vrijwel alle gebieden te maken kunnen krijgen met een groeiend of stabiel blijvend aantal inwoners. Ook dan is het echter nog steeds waarschijnlijk dat de regio's Delfzijl en omgeving en Oost-Groningen met krimp te maken krijgen.

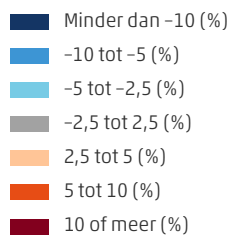
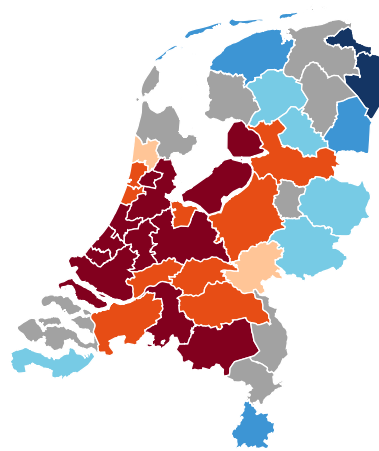
De prognose voorziet dat Amsterdam in 2035 een miljoen inwoners telt. Op basis van de ondergrens zouden dat er in 2035 bij een minder snelle groei van de bevolking rond 50 duizend minder kunnen zijn. Het is, bij een minder sterke groei van deze gemeente, mogelijk dat de miljoenste inwoner ook in 2050 niet gehaald wordt. Bij een snellere groei van Amsterdam is het echter mogelijk dat het aantal van één miljoen inwoners al in 2030 wordt bereikt. De stad kan volgens de bovengrens van het prognose-interval doorgroeien tot zo'n 1,15 miljoen inwoners in 2050.

7.1.1 Bevolkingsontwikkeling per COROP-gebied, prognose en onder- en bovengrens 67%-prognose interval, 2018-2050

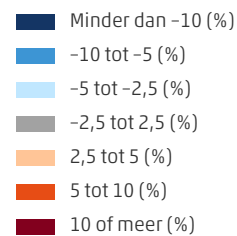
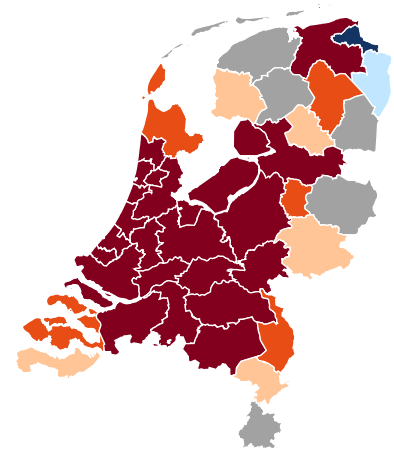
a. ondergrens

b. prognose

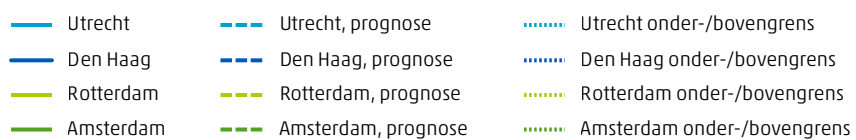
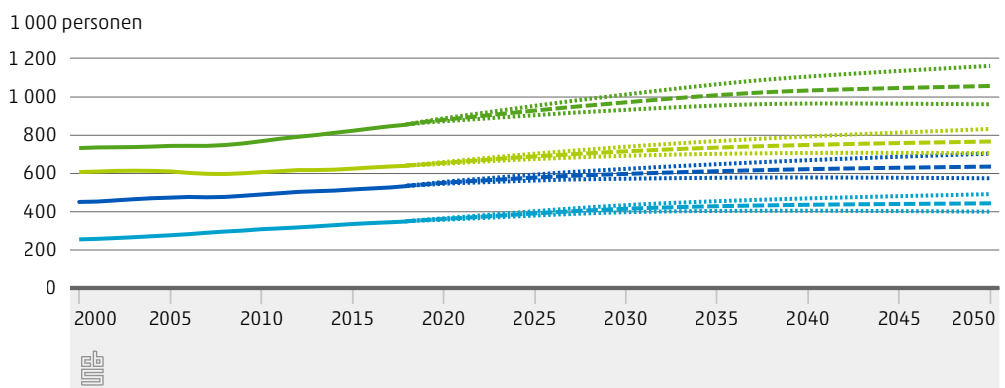

c. bovengrens

Amsterdam blijft zeer waarschijnlijk de grootste stad van Nederland. Ook als Amsterdam minder snel groeit dan verwacht en Rotterdam juist sneller, zal Amsterdam meer inwoners tellen. De ondergrens van Amsterdam blijft ruim boven de bovengrens van Rotterdam. Rotterdam zal vrij zeker de tweede stad blijven, Den Haag de derde stad en Utrecht de vierde stad.

7.1.2 Bevolkingsgroei in de vier grote steden met 67% onder- en bovengrens

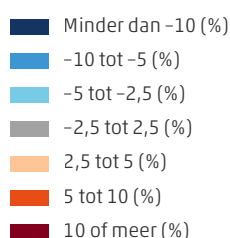
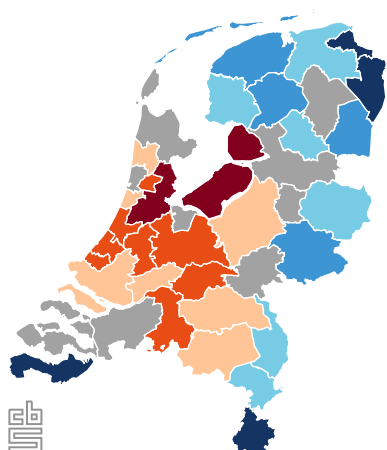

7.2 Onzekerheid over de ontwikkeling van het aantal huishoudens

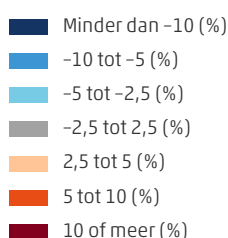
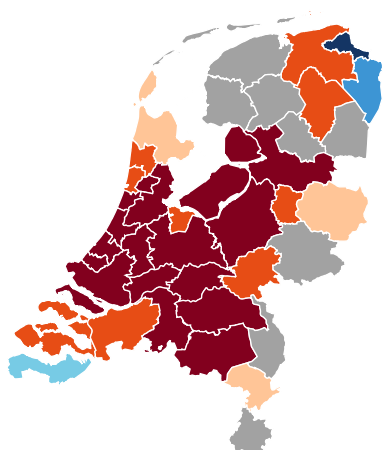
Ook voor de ontwikkeling van het aantal huishoudens is een onder- en een bovengrens berekend. Voor vrijwel alle gebieden waar het aantal huishoudens tot 2050 volgens de prognose het sterkst groeit, geldt dat een toename ook waarschijnlijk is als het aantal huishoudens veel minder sterk toeneemt. Voor de gebieden in het noorden en oosten van het land waar in de prognose matige groei of een stabiel aantal huishoudens wordt verwacht, is de toename van het aantal huishoudens minder zeker. Op basis van de ondergrens zou het aantal huishoudens daar ook kunnen krimpen. In dat geval dreigt leegstand van woningen. Hier staat tegenover dat als het aantal huishoudens sterk groeit, in vrijwel alle gebieden extra woningbouw nodig zal zijn. Alleen in Delfzijl en omgeving en in Oost-Groningen is het vrij zeker dat het aantal huishoudens afneemt en dat deze regio's met leegstand te maken zullen krijgen.

7.2.1 Ontwikkeling van het aantal huishoudens per COROP-gebied, prognose en onder- en bovengrens 67%-prognose interval, 2018-2050

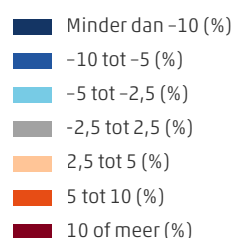
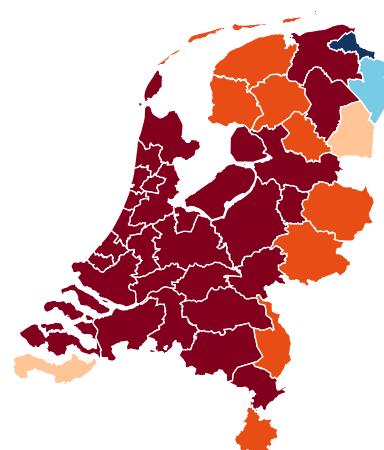
a. ondergrens

b. prognose

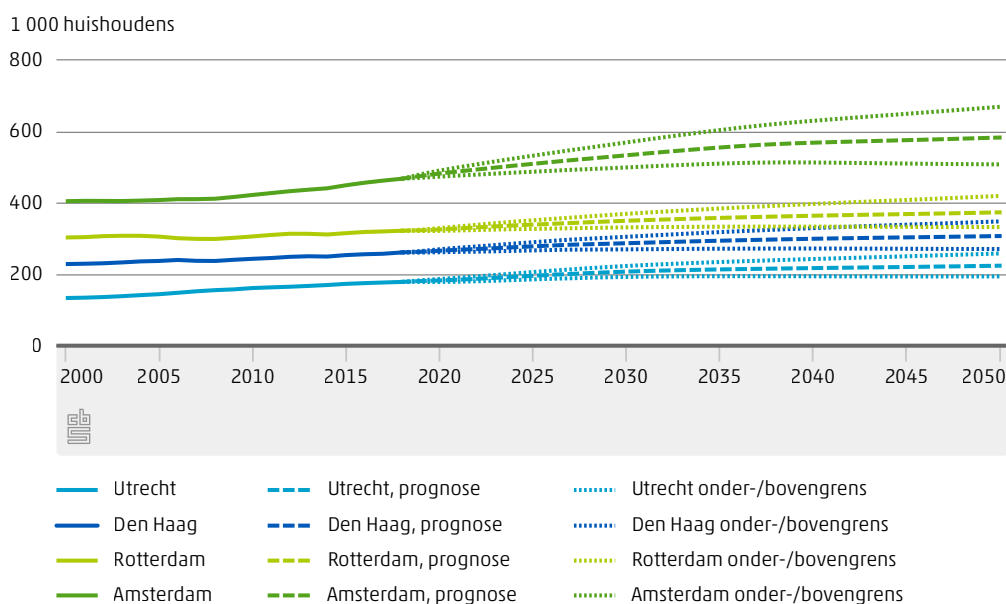

c. bovengrens

Ook de onzekerheid rond de groei van het aantal huishoudens in de grote steden is in beeld gebracht. Voor Amsterdam bedraagt het verschil tussen de onder- en bovengrens zo'n 160 duizend huishoudens in 2050. De stad kan bij een grotere groei uitkomen op zo'n 670 duizend huishoudens. Op basis van de ondergrens kan het aantal huishoudens ook ruim 500 duizend bedragen. Bij de andere grote steden is het verschil in absolute aantallen kleiner, maar ook hier is de bandbreedte aanzienlijk. Voor de woningbouwprogrammering van de steden is het verstandig om met deze marges rekening te houden.

7.2.2 Huishoudensgroei in de vier grote steden met 67%-onder- en bovengrens

Literatuur

Beer, J. de (2012). Crisis in de economie, crisis in de relatie- en gezinsvorming? Bevolkingstrends, 12 november.

Berg, L. van den, en R. van Gaalen (2018). Studeren en uit huis gaan nog haalbaar? Samenhang met sociaal leenstelsel en ouderlijke welvaart, 2007–2016. Statistische Trends, januari.

Boterman, W.R., L. Karsten, and S. Musterd (2010). Gentrifiers settling down? Patterns and trends of residential location of middle-class families in Amsterdam. Housing studies, 25 693–714.

CBS (2019a). [Bevolkingsgroei in 2018 vooral in de Randstad.](#)

CBS (2019b). [Voor derde jaar op rij 100 duizend inwoners erbij.](#)

CBS (2019c). [Ruim een op de 10 jonge gezinnen verliet Amsterdam in 2018.](#)

CBS (2019d). [Mijlpalen twintigers schuiven op.](#)

Duin, C. van, en A. de Jong (2017a). Onzekerheidsmarges rond regionale bevolkings- en huishoudensprognose. Statistische Trends, december.

Duin, C. van, en A. de Jong (2017b). Regionale bevolkings- en huishoudensprognose: methodiek prognose-intervallen. Discussion paper 21. CBS, Den Haag/Heerlen.

Duin, C. van, S. te Riele en L. Stoeldraijer (2018). Huishoudensprognose 2018–2060: opmars eenpersoonshuishoudens zet door. *Statistische Trends*, December.

Haartsen, T. en L. van Wissen (2012). Causes and consequences of regional population decline for primary schools. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 103(4), 487–496.

Huisman, C., en A. de Jong (2017). PBL/CBS Regionale bevolkings- en huishoudensprognose 2016–2040: analyse van regionale verschillen in vruchtbaarheid. *Statistische Trends*, juni.

Husby, T., A. Weterings en J. Groot (2019). Trek van en naar de stad. PBL.

Jong, A. de, M. Alders, P. Feijten, P. Visser, I. Deerenberg, M. van Huis en D. Leering (2005). *Achtergronden en veronderstellingen bij het model PEARL*. NAI Uitgevers, Rotterdam.

Jong, A. de, P. Feijten, C. de Groot, C. Harmsen, M. van Huis en F. Vernooij (2007). *Regionale huishoudensdynamiek*. NAI Uitgevers, Rotterdam.

Jong, A. de, J. Vriens en G. Beets (2015). Eindhoven. In: Beets, G., F. van Dam, A. de Jong en D. Manting (red.): *De stad, magneet, roltrap en spons; Bevolkingsontwikkelingen in stad en stadsgewest*, Den Haag, Planbureau voor de Leefomgeving, 196–204.

De Jong, A., C. Huisman en L. Stoeldraijer (2019). PBL/CBS Regionale bevolkings- en huishoudensprognose 2019–2050: Woningbouwveronderstellingen. *Statistische Trends*, september.

De Jong, A., C. Huisman, L. Stoeldraijer, T. Husby en S. te Riele (2019) PBL/CBS Regionale bevolkings- en huishoudensprognose 2019–2050: Demografische veronderstellingen. *Statistische Trends*, september.

Jong, A. de en S. Kooiker (2018). Regionale ontwikkelingen in het aantal potentiële helpers van oudere ouderen, 1975–2040. Den Haag: PBL.

Klerk, M. de, D. Verbeek-Oudijk, I. Plaisier en M. den Draak (2019). *Zorgen voor thuiswonende ouderen. Kennissynthese over de zorg voor zelfstandig wonende 75-plussers, knelpunten en toekomstige ontwikkelingen*. SCP: Den Haag.

Kooiman, N., A. de Jong, C. Huisman, C. van Duin en L. Stoeldraijer (2016). PBL/CBS Regionale bevolkings- en huishoudensprognose 2016–2040: sterke regionale verschillen. *Bevolkingstrends*, augustus.

Kooiman, N. (2015). Ruim een op de drie gemeenten is sinds 2010 gekrompen. *Bevolkingstrends*, december.

Kooiman, N. (2016). Invloed van binnenlandse verhuizingen op de regionale spreiding van vergrijzing: 1995–2015. *Bevolkingstrends*, juli.

Laarman, K. en F. van Dam (2018). Waar willen jonge gezinnen wonen. *Demos* 34, nr 7.

Manting, D. en M. ter Veer (2012). Bevolkingsgroei in de grote steden. *Demos*, maart.

Robine, Jean-Marie, Jean-Pierre Michel, and Francois R. Hermann (2007). Who will care for the oldest people in our aging society, *British Medical Journal*, 334, pp. 570-571.

Rambharos, N. en G. Beets (2015). Groningen. In: *De stad: magneet, roltrap en spons; bevolkingsontwikkelingen in stad en stadsgewest*. Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving, 206-211.

Stoeldraijer, L. en C. van Duin (2018). Kernprognose 2018-2060: immigratie blijft hoog. *Statistische Trends*, december.

Wouden, R. van der (2016). Succes of falen? Een halve eeuw verstedelijkingsbeleid in Nederland. *Ruimte en Maatschappij*, 8(1), 6-26.

Verklaring van tekens

Niets (blanco)	Een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
.	Het cijfer is onbekend, onvoldoende betrouwbaar of geheim
*	Voorlopige cijfers
**	Nader voorlopige cijfers
2018-2019	2018 tot en met 2019
2018/2019	Het gemiddelde over de jaren 2018 tot en met 2019
2018/'19	Oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2018 en eindigend in 2019
2016/'17-2018/'19	Oogstjaar, boekjaar, enz., 2016/'17 tot en met 2018/'19

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenstemt met de som van de getallen.

Eindredactie Statistische Trends

Math Akkermans
Marion van den Brakel
Moniek Coumans
Annelie Hakkenes-Tuinman
Brigitte Hermans
Suzanne Loozen

Colofon

Uitgever
Centraal Bureau voor de Statistiek
Henri Faasdreef 312, 2492 JP Den Haag
www.cbs.nl

Prepress
Centraal Bureau voor de Statistiek

Ontwerp
Edenspiekermann

Inlichtingen
Tel. 088 570 70 70
Via contactformulier: www.cbs.nl/infoservice

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen/Bonaire, 2019.
Verveelvoudigen is toegestaan, mits het CBS als bron wordt vermeld.